PANDEMİDE TİYATRO: “HER YOKLUK BİR VAROLUŞTUR” FİLMİ

Egemen SALMAN
201183101

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güzel Sanatlar Anasanat Dalı
Film Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr.Öğr. Üyesi Özer ANAR

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Aralık, 2022

PANDEMİDE TİYATRO: “HER YOKLUK BİR VAROLUŞTUR” FİLMİ

Egemen SALMAN
201183101
ORCID: 0000-0002-4635-7473

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Güzel Sanatlar Anasanat Dalı
Film Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr.Öğr. Üyesi Özer ANAR

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Aralık, 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez eserimin oluşum, ilerleme ve bitirme aşamalarında kıymetli fikirleriyle her zaman bana destek olan ve sabırla yol gösteren tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özer Anar' a, tecrübeleri ve birikimleriyle destek olan Prof. Dr. Celal Oktay Yalın'a, yüksek lisans hayatım boyunca her zaman yanımda hissettiğim Danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Cem Çınar' a, ayrıca kıymetli bilgilerini benimle paylaşan hocalarım Doç. Dr. Müjgan Yıldırım, Dr. Öğr. Üyesi Derviş Zaimağaoğlu, Dr. Öğr. Üyesi Kaya Özakgün hocalarıma ve tabii ki çalışmalarımda bana her türlü desteği sağlayan anne ve babama sonsuz teşekkürler…

Egemen SALMAN

Aralık, 2022

ÖZET

PANDEMİDE TİYATRO: 'HER YOKLUK BİR VAROLUŞTUR' FİLMİ

Egemen Salman
Yüksek Lisans Tezi
Güzel Sanatlar Anasanat Dalı
Film Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr.Öğr. Üyesi Özer Anar
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Pandemi sürecinde tiyatro sanatının karşı karşıya kaldığı değişim ve etkileşimleri ele alan *'Her Yokluk Bir Varoluştur'* belgesel filmini içeren bu çalışma, dünya genelinde yaşanan pandemilerin tiyatro sanatına etkilerini irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma Türk tiyatrosunun sanatçı, emekçi ve alımlayıcılarının pandemi sürecinde deneyimledikleri sorunları ortaya koymayı hedeflemektedir. Filmin hazırlık sürecinde, Dünya ve Türk tiyatrosu araştırılmış, 1918-1919 İspanyol Gribi pandemisi örnekleminde, Covid-19 pandemisinin tiyatro sanatı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Tiyatro dünyasının görüşlerine başvurmak üzere röportajlar yapılarak tiyatrolar dijital ortamda ve canlı performanslarında gözlemlenmiştir. Bu çalışmalar paralelinde oluşturulan 'Her Yokluk Bir Varoluştur' belgesel filminin birincil amacı, tiyatro sanatının yaşanan bu zorlu süreçlere rağmen varlığını koruduğunu ve ayakta kalmayı başardığını vurgulamaktır. Belgesel filmdeki meddah karakteri, Türk Tiyatro Sanatının çağlar boyunca varlığını devam ettireceğinin bir sembolü olarak kullanılmıştır. Belgesel filmde meddah son repliğinde izleyiciye şöyle seslenir; *'Tiyatro her zorluğu aşar ve sonsuza kadar yaşar!'*

Anahtar Sözcükler: Tiyatro, Pandemi, Covid-19

ABSTRACT

THEATER IN THE PANDEMIC: “THE FILM EVERY POVERTY IS AN EXISTENCE”

Egemen Salman
Master Thesis
Fine Arts Department
Film Design Master’s Program with Thesis
Thesis Advisor: Dr.Öğr. Üyesi Özer Anar
Maltepe University Graduate Education Institute, 2022

This study, which includes the documentary film *'Every Poverty is an Existence'*, which deals with the changes and interactions faced by the art of theater during the pandemic process, aims to examine the effects of pandemics experienced around the world on the art of theater. The study aims to reveal the problems experienced by the artists, workers and buyers of Turkish theater during the epidemic process. During the preparation process of the film, world and Turkish theater were researched, and the effects of the Covid-19 pandemic on the art of theater were examined in the sample of the 1918-1919 Spanish Flu pandemic. The theaters were observed in the digital environment and in their live performances, by making interviews to members of the theater world. The primary purpose of the documentary film "Every Poverty is an Existence", created in parallel with these studies, is to emphasize that the art of theater has survived and managed to survive despite these difficult processes. The meddah character in the documentary film has been used as a symbol that Turkish Theater Art will continue to exist throughout the ages. In the documentary film, the meddah calls out to the audience in his last line; *'Theater overcomes all difficulties and lives forever!'*

Keywords: Theatre, Pandemic, Covid-19

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
1. GİRİŞ 1
1.1.Problem 3
1.2.Amaç 3
1.3.Önem 4
1.4.Varsayımlar 4
1.5.Sınırlılıklar 5
1.6.Tanımlar 5
2. 19.YÜZYIL'DAN GÜNÜMÜZE PANDEMİLER 6
2.1 1918-1920 İspanyol gribi 8
2.2 2020-2022 Covid-19 10
2.2.1 2020-2022 Covid-19 istatistiksel verileri 12
2.2.2 Covid-19'un mevsimsel bir gribe evrilmesi 13
3. TİYATRO SANATININ SALGINLARLA ETKİLEŞİMİ 15
3.1 Kısaca Tiyatro Tarihçesi 15
3.2 Pandemilerin Tiyatro Sanatına Etkileri 21
3.2.1 İspanyol gribinin tiyatro sanatına etkileri 22
3.2.2 Covid-19'un türk tiyatro sanatına etkileri 27

4. BELGESEL SİNEMA VE ÖZELLİKLERİ 30
4.1 Kuramsal Çerçeve ve Belgesel Film Çekim Tekniği 35
4.1.1 Belgesel film yapım sürecinde görsellik bağlamında incelenen eserler ... 35
4.2 "Her Yokluk Bir Var Oluştur" Belgesel Filmi Yapım Süreci 36
4.3 "Her Yokluk Bir Var Oluştur" Filmine Yönelik Teknik Bilgiler 38
4.3.1 Hikâye 38
4.3.2 Sinopsis 39
4.3.3 Tretman 40
4.3.4 Ayrımlama senaryosu 41
4.3.4.1 Meddah Senaryosu 41
4.3.4.2 Belgesel Senaryosu 44
4.3.5 Çekim senaryosu 52
4.3.6 Çekim iş planı ve bütçeleme 54
5. "HER YOKLUK BİR VAR OLUŞTUR" BELGESEL FİLMİ BAĞLAMINDA UYGULANAN ÇALIŞMADA YARARLANILAN YÖNTEMLER 58
5.1 Araştırma Modeli 58
5.2 Bulgular 59
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 63
KAYNAKÇA 65
EKLER 67
Ek 1: Çekim Planı Tablosu 67
ÖZGEÇMİŞ 68

1. GİRİŞ

COVID-19 virüsü, 2019 yılının Aralık ayında ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktı ve kısa zamanda tüm dünyayı etkisi altına aldı. Ülkemizde ise bu virüsün varlığı 11 Mart 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı tarafından ilan edildi. Hayat durduruldu, sokağa çıkma yasakları başladı, okullar ve iş yerleri kapatıldı, gündelik yaşam aktiviteleri çevrimiçi devam ettirildi. COVID-19'dan toplum hayatının birçok alanı olumsuz yönde etkilendiği gibi tiyatro sanatı da etkilendi. Gösterim tarihi belirli olan tiyatro oyunlarının pandemi dolayısıyla gösterimleri iptal edildi. Bu iptaller tiyatro sahiplerini ve tiyatro emekçilerini ekonomik anlamda bir darboğaza itti. Tiyatrolar, tiyatro çalışanları, oyuncular ve tüm tiyatro emekçileri genel giderlerini ve günlük ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumlarla karşılaştılar. Bu dönemde tiyatrolar varlığını sürdürebilmek için farklı yollara başvurdular. Ayrıca, sosyal medya kanallarından ve dijital kanallardan alımlayıcılarla iletişimde kaldılar. Önceki yıllarda oynanan tiyatro oyunları, pandemi döneminde boş sahnede sergilenen oyunlar çevrimiçi olarak gösterime sunuldu. Bir buçuk sene boyunca tiyatrolar boş kaldı. Bu süreçte tiyatronun her anlamda yokluk kavramı yaşadığı ve yaşamakta olduğu gözlemlendi.

2021 yılı ortalarında COVID-19 aşıları devreye girdi ve toplum belli bir aşılanma düzeyine eriştikten sonra tiyatrolar yavaş yavaş açılmaya başladı. Tiyatro oyunları pandemi önlemleri çerçevesinde oynanmaya başladı. 2021 yılının Eylül ayından itibaren kapalı salonlarda pandemi önlemleri çerçevesinde ‘*’Maskeli Tiyatro*’’ dönemine geçildi. Ekim ayı itibariyle pandemi öncesi dönem şartlarında oyunlar oynanmaya başladı. Alımlayıcılarda maske şartı devam etti. 2022 yılının Mart ayından *itibaren ‘Salgın öldürücü etkisini kaybetmeye başladı, açıklamalarıyla’* açık alanda maske kullanma zorunluluğu kaldırıldı. 2022 Bahar döneminde tiyatro sanatı toparlanmaya başladı; seyirci eşliğinde tiyatro oyunlarının oynanma sıklığı arttı. Mayıs ayından itibaren kapalı alanlarda maske kullanma zorunluluğunun kaldırılması sonucu çoğu insan maskesiz hayatına geri döndü. Tiyatrolar maskesiz döneme geçti. Seyircilerin bazıları maske ile tiyatro izlerken birçok seyirci tiyatroyu maskesiz izledi. Tiyatro sanatı toparlanma eğrisini yükseltti.

Tez çalışması kapsamında örneklem alanı olarak Duru Tiyatro, Kartal Sanat Tiyatrosu, Baba Sahne, Monologlar Müzesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları ve Maltepe Üniversitesi Sahne Sanatları Bölümü Tiyatro etkinlikleri belirlendi. Bu belirlemede Covid-19 süreci ulaşım öncelikle göz önüne alındı, bu nedenle İstanbul Tiyatroları ikametgâh ve ulaşım avantajı nedeniyle tercih edildi. Özel tiyatrolara sözlü başvurular yapıldı ve sözlü olarak alınan izinler alındı. İ.B.B Şehir Tiyatroları Gazhane Müzesi Kutlama oyunu için gerekli izinler yazılı olarak alındı. Bu alanda yapılan tiyatro etkinliklerinden belli bölümler belgesel esere alındı ve tiyatro oyuncularının, emekçilerinin ve alımlayıcılarının görüşleri tez çalışmasının veri bölümünde derlendi.

Bu çalışmalar bağlamında, performatif ve katılımcı bakış açısıyla ortaya konan belgesel film, yokluk ve varlık kavramlarını, Covid-19'u tiyatro sanatı bağlamında irdelemekte ve Türk Tiyatrosunun ana kahramanlarından meddah sembolünün anlatım tarzını modernize ederek örneklem alanı kapsamındaki tiyatro oyuncuları, emekçileri ile yapılan sözlü araştırmalar sonunda Türk Tiyatro Sanatına vurgu yapmaktadır. Yapılan gözlemler doğrultusunda tez çalışmanın birinci bölümünde pandemi dönemi ile ilgili genel bilgiler verildi; 1918-1920 İspanyol gribi ve 2020-2022 Covid-19 pandemisinin toplumsal etkileri incelendi, İspanyol Gribinin yaşandığı dönemde toplumsal yaşama olumsuz etkisi olduğu görüldü. Bu bağlamda her iki pandeminin toplumsal hayatı tamamıyla etkilediği deneyimlendi. Çalışmanın ikinci bölümünde tiyatro tarihi ve pandemilerin tiyatro tarihindeki yeri ile bağlantılı bölümler incelendi. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise belgesel sinema kavramına değinildi. Belgesel film oluşturma aşamasında görsel anlamda, film akışı bağlamında esinlenilen belgesel eserler vurgulandı. Çalışmanın dördüncü bölümünde tez eserinin araştırma modelinden yola çıkarak uygulanan yöntemlere, evren ve örneklem alanlarının belirlenerek tez eserinin çerçevesinin sınırlandırılması sağlanarak tez eseri kapsamındaki veriler toplandı, toplanan verilerin analiz edilip çözümlenmesinin ardından tez çalışmasının beşinci bölümü olan sonuç bölümünde tez eseri çalışmasının örneklem sürecinde ulaşılan tespitler belirtildi.

Tez çalışması kapsamında hazırlanan belgesel filmde, kuramsal çerçeve kavramları olarak pandemi ve tiyatro belirlendi. Covid-19 hastalığının tiyatro sanatı üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlandı. Belgesel film çekim tekniği anlamında araştırılan ve örnek alınan belgesellerden esinlenerek ilk bölümde kısaca İspanyol Gribi ile ilgili

bilgiler, sosyal hayat ve animatif görseller, dönemin şartlarında tiyatro işleyişi, yaşam şartları vurgulandı. Belgeselin ikinci bölümü ise İspanyol Gribinden 100 yıl sonra yaşanan benzer bir küresel pandemi olan Covid-19'un tiyatro sanatı üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak üzere yapılan çalışmaları kapsadı. Bu etkileri ortaya koymak üzere farklı ortamlarda dijital, canlı, açık alan, kapalı alan olmak üzere gözlemler yapıldı. Fotoğraf ve video çekimleri filmin ana görsellerini oluşturmak üzere kronolojik olarak belgelendi. Kurgu aşamasında günümüzün kurgu tekniklerinden ve animatif çalışmalardan yararlanıldı. Daha hareketli, canlı ve pandemik bile olsa hayatın devam ettiğini vurgulayan müzikler seçildi. Aynı zamanda tiyatro alımlayıcılarının etkilenme şekilleri ve görüşleri alınmak üzere kendilerinin de rızasıyla röportajlar yapıldı. Yapılan röportajların bazıları film içinde kullanıldı.

1.1.Problem

Dünyada yaşanan küresel pandemiler yaşandıkları dönemlerde tüm ülkelerin ekonomik ve sosyal hayat şartlarını olumsuz yönde etkilerken ekonomik anlamda çoğu sektör darboğaza girdi. Pandemik hastalıkların ekonomide yarattığı olası olumsuz etkiler sanat sektöründe çalışanlarını, özellikle tiyatro işletmecileri, sanatçıları ve emekçilerini de zor durumda bıraktı. Problem, tiyatro sanatının küresel pandemilerden gelen etki sonucu sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesidir. Bu tehlike gerçeğe dönüşerek tiyatroların kapanıp tiyatro sanatçı ve emekçilerinin işsiz kalması sonucunu doğurma olasılığını taşır mı? Bu sorunun cevabı tez çalışması kapsamında arandı ve elde edilen bilgiler çalışma içinde belirtildi.

1.2.Amaç

Bu çalışmada amaç, tiyatro sanatının COVID-19 dönemindeki yaşam mücadelesini ortaya koymak, tiyatro sanatçı ve emekçilerinin yaşadığı zorlukları göstermek ve normal hayata geçişte tiyatroların ne şekilde ayakta kaldığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda cevaplandırılmaya çalışılan sorular:

1. Tiyatro işletmecileri, sanatçıları ve emekçileri COVID-19 döneminden ne şekilde etkilendi?
2. COVID-19 sürecinde herhangi bir para veya yardım desteği aldılar mı?

3. COVID-19 dönemi sonrasında tiyatro sanatının sürdürülebilirliği hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3.Önem

Yaşanmakta olan ve yüzyıllık bir kesitte yaşayan hiçbir bireyin deneyimlemediği bu farklı ve kendi içinde zorlukları olan süreci, tiyatro sanatı ve çalışanları bağlamında inceleyerek gelecek kuşaklara belgelemek üzere hazırlanan bu yokluk vurgulu belgesel film, aslında her yokluk içinde o yokluğu aşma fırsatlarının varlığını ve yeni bakış açıları yaratarak karşılaşılan her durumla uyumlanmanın farklı bir deneyim olduğunu vurgular. Bu olağan dışı deneyimi tiyatro sanatı üzerinden aktaran belgeselin toplumla paylaşılması ve gelecek nesillere *"Her yokluğa karşın var olma umudunun aktarılması"* konusu belgesel filmin önemini vurgular.

1.4.Varsayımlar

COVID-19 pandemisinin ekonomik ve sosyal etkileri başta, genel anlamda sanat kollarını ve özelde tiyatro sanatını doğrudan etkiledi. Bu olumsuz etkiler tiyatro sanatının her koşulda devamına yönelik yeni fikirleri ve uygulamaları ortaya çıkardı. Tiyatro sanatı ve sanatçıları bu krizi olabilecek en az hasarla atlatmak üzere farklı oyun sergileme yolları aradı. Çevrimiçi oyunlar seyirci ile buluştu. Pandemi etkisinin azalmasıyla oyunlar açıkhava tiyatrolarında sergilendi. Zorunlu olarak evde geçirilen "*Kapanma dönemi"* nde yeni oyunlar yazıldı ve yeni sergileme yöntemleri araştırıldı. Bu bağlamda denenen yöntem ve biçimlere tezde yer verildi. Belgesel film içinde röportajlarla seyirciyle paylaşıldı.

Tiyatro sanatı, çalışanlarının ve üreticilerinin karşısına alımlayıcıları koyarak karşılıklı etkileşim alanı oluşturup kendi alanını var eder. Pandemi vb. dış faktörler bu alanı olumsuz yönde etkiler. Bu sürecin asıl nedeni temas gerektiren, birbiriyle etkileşimli bir alan olmasıdır. Tiyatro eğitimleri canlı olarak verilir, tiyatro sanatı canlı ortamda sergilenir. Tiyatro sanatı sürdürülebilirliğini sağlamak için olumsuz şartlarda kendini test eder, değişen koşullara rağmen kendini güncelleyebilme kabiliyetini oluşturup yeni üretim biçimlerini ortaya koyar. Örneğin; Covid-19 sürecinde tiyatro salonları kapatıldı, tiyatro oyunları çevrimiçi ortamda sergilendi. Bu durum tiyatro sanatının varlığını sürdürmeye devam etmesini sağladı. Tiyatro sanatının öznesinin insan ve yaşam ilişkisi

olması tiyatronun devamlılığını korumasını sağlar. Çalışmanın temel varsayımları tiyatro sanatının varlığını ve sürekliliğini sağlamasıdır.

1.5.Sınırlılıklar

Bu araştırma kapsamında örneklem alanı olarak belirlenen Duru Tiyatro, Kartal Sanat Tiyatrosu, Baba Sahne, Monologlar Müzesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları ve Maltepe Üniversitesi Sahne Sanatları Bölümü tiyatroları incelendi. Bu alanda oynanmakta olan oyunlar gözlemlendi. Alımlayıcı, yönetici, sanatçı ve emekçilerle birebir görüşmeler yapıldı. Ancak oyunların ertelenmesi, gerekli bazı izinlerin alınması yönünde yaşanan zorluklar, ekipman ve kameraman bulma zorlukları, hedeflenen bazı tiyatro sanatçıları ile görüşme olanağının bulunamaması bu çalışmadaki sınırlılıkları oluşturdu.

1.6.Tanımlar

Pandemi: Bir kıta, bölge veya bütün dünya gibi geniş bir alanda yayılıp etkisini gösteren hastalıklara denir.

Tiyatro alımlayıcısı: Tiyatro izleyicisi alımlayıcı olarak adlandırılır.

Meddah: İlk toplumlardan bu yana hikayeler anlatarak seyirciyi güldüren, güldürürken düşündüren kişidir. Meddah *"Çok öven"* anlamına gelir. Yüksek bir yerde oturup halk öykülerini taklitlerle anlatandır.

2. 19.YÜZYIL'DAN GÜNÜMÜZE PANDEMİLER

Pandemi, bir kıta, bölge veya bütün dünya gibi geniş bir alanda yayılıp etkisini gösteren salgın hastalıklara denir. Ana Britannica Ansiklopedisi'ne göre (1994), "Epidemi olarak da adlandırılan salgın, tıpta ve veterinerlikte belirli bir zaman diliminde sıklığı çok yüksek olan bulaşıcı bir hastalıktır. Geniş bir coğrafi alanda ortaya çıkan salgın pandemi olarak adlandırılır." (S:85) Geçmişten günümüze kadar dünyada Kara veba, Kolera, Enflüanza gribi, İspanyol Gribi, Hong Kong Gribi, Domuz Gribi, Tifo gibi hastalıklar yaşandı. İnsanlığın gördüğü son pandemik virüs ise Covid-19'dur. Dünya üzerinde etkisi olan pandemiler toplumsal yaşamı derinden etkiledi. Covid-19 pandemisi sürecinde lojistik sektörü kâr yaptı, gıda, medikal ve e-ticaret alışveriş sektörleri gelişti fakat diğer birçok sektörde olumsuz etkiler yaşandı. Özellikle, tiyatro sektörü en olumsuz etkilenen sektörlerden biri oldu. Covid-19 başlangıcıyla insanlar bir bir hastalandı; vefatların artması sonucu kapanmalar başladı, kısıtlı dönemler yaşandı. Hayat evlere taşındı. Etkinlikler, konserler, toplantılar çevrimiçi ortamda düzenlendi. İnsanlar pandemi döneminde yaşamı deneyimlediler.

Dünya Sağlık Örgütü'ne (W.H.O) göre pandemi, nüfusun daha önce maruz kalmadığı bir hastalığın ortaya çıkışı, hastalığa neden olan etmenin insanlara bulaşması ve tehlikeli bir hastalığa yol açması, hastalık etmeninin insanlar arasında kolayca yayılması vb. durumlarda başlar. Pandemi, insandan insana bulaşan, bir insanın ölümcül olma riski yüksek olan hastalığı başka bir insana taşıyarak yayması sonucu meydana gelir. Kolayca insanlara yayılır ve insanları birbirinden uzaklaştırır. Pandeminin artış göstermesi toplumsal bağışıklığın düşmesini de körükler. Salgını izleyen dönemde, hastalığın bulunduğu toplumda yeniden hastalığa yatkınlık eğilimi görülür. Bunun nedenleri bireysel bağışıklığın azalması, bağışıklık kazanan bireylerin zamanla ölmesi ve yeni doğan bireylerin hastalığa duyarlı olmasıdır. Zamanla topluluk yeniden salgın hastalığa duyarlı hale gelir. Art arda iki salgın arasında geçen süre her hastalıkta farklıdır (Temel, 2012).

Pandemik virüse karşı yapılan aşılanmalar sonucu toplumsal bağışıklık güçlenir, hastalığın seyri azalmaya başlar, aşılanma insanları hastalığa karşı korur, hastalığın öldürücülüğünü önler. Covid-19 virüsüne karşı 2021 yılının başında Çin'de Çinli bilim

insanları tarafından geleneksel aşı üretme yöntemleriyle üretilen Sinovac aşısı bulundu ve dünyada aşılanmalar başladı. Ülkemize gelen Sinovac aşıları öncelikle sağlık görevlileri, yaşlılar ve hastalara uygulandı. Ardından Almanya'da yaşayan iki Türk bilim insanı Füsun Türeli ve Uğur Şahin tarafından bulunan ilk RNA aşısı olan Pfizer Bion-Tech aşısı ülkemize getirildi, 2021 yılının Nisan ayından itibaren uygulanmaya başlandı. Öncelikle 65 yaş üzeri, ardından 50 yaş üzeri, 40, 30 ve Haziran 2021'den itibaren 18 yaş üzeri olan herkese uygulandı. Böylelikle Covid-19 virüsüne karşı insanoğlunun elindeki ilk karşı koyma yöntemi devreye girdi. Yolun ve Kopar (2012) salgının toplumda kitle bağışıklığı kazanılarak hafifleyebileceğini vurgular:

> Bulaşıcı hastalığın salgın biçiminde ortaya çıkma sıklığındaki artma ve azalma, hastalık yapacak dozda enfeksiyon etkeninin hastadan enfeksiyona yatkın kişilere taşınmasına bağlıdır. Salgın hafifledikten sonra hastalıktan etkilenen topluluk, enfeksiyon yeniden ortaya çıksa bile yeni bir salgının başlamasına yetmeyecek kadar az sayıda enfeksiyona yatkın birey içerir. Hastalık etkeni topluluğun bireyleri arasında üreyip çoğalamayacağından, topluluk hastalığa karşı bağışıklık kazanmış olur; bu durum kitle bağışıklığı olarak bilinir (Yolun ve Kopar , 2012, s. 73).

Kitle bağışıklığı kazanılması amacıyla tüm kamu kuruluşları insanların aşılanmasına yönelik çağrılarda bulundu. Ancak her zaman, her durumda olduğu gibi farklı görüşü olan insanlar da bu sefer aşı karşıtı olarak toplumda yer buldu. Aşı karşıtlarına rağmen ülkemizde Sağlık Bakanlığı'nın 25 Ağustos 2022 saat 19:00 verisi ile 1.doz 57.910.986 kişiye, 2.doz 53.142.069 kişiye, 3.doz ise 28.154.302 kişiye, toplam birinci, ikinci ve üçüncü doz 151.924.922 kişiye uygulanmıştır. Buna göre 1.doz aşı alanların oranı ülkemizde %93.30'dur. Aşılanma oranları yükseldikçe vefat sayılarının düştüğü gözlendi. Tüm önlemler tam olsa da çağlar boyu pandemik hastalıklar dünya üzerinde dönem dönem ortaya çıktı. Temel'e göre (2012):

> İnsanlık, ilk pandemik griple 1510 senesinde tanıştı. İnsanlarda öksürük, ateş ve darlık hissine yol açan 1510 pandemisi, Asya'da ortaya çıkıp, oradan Afrika'ya ticaret yollarıyla, Afrika'dan Sicilya ve İtalya'ya, buradan da Avrupa'nın geri kalanına yayılmıştır.18.Yüzyıl'da 1729 ve 1780 pandemileri olmak üzere iki, 19. Yüzyılda 1830 ve 1889 pandemileri olmak üzere iki, 20. Yüzyıl'da ise 1918,

> 1957 ve 1968 pandemileri olmak üzere üç pandemi gerçekleşmiştir. Bu pandemiler, on milyonlarca insanın ölümünden sorumlu olan 1918 İspanyol gribi pandemisi, dünya genelinde yaklaşık birer milyon insanın ölümüne yol açan 1957 Asya Gribi Pandemisi (A(H2N2)) ve 1968 Hong Kong Gribi Pandemisidir (Temel, 2012, s. 11- 44).

1918 – 1920 İspanyol Gribi ve 2020 – 2022 Covid-19 ise, 20. ve 21. Yüzyılda yaşanan ve toplumları olumsuz etkileyen iki virüs pandemisidir.

2.1 1918-1920 İspanyol gribi

İspanyol Gribi, 1918 - 1920 yılları arasında dünya üzerinde yaşanmış küresel bir hastalıktır. Hastalık, birinci dünya savaşının sonlarına doğru ilk olarak 1918 yılında ABD'nin Kansas eyaletinde ortaya çıktı, oradan bütün Amerika kıtasına yayıldı. Temel'e göre İspanyol Gribi (2012): "Birinci Dünya Savaşı'nı etkilemekle kalmamış aynı zamanda milyonlarca insanın ölümüne yol açmıştır. Savaş dönemi olması nedeniyle sosyal hareketliliğin fazla olması bu hastalığın dünyanın dört bir yanına rahat bir biçimde yayılmasını oldukça kolaylaştırmıştır." (28-29) Orta batı A.B.D Kansas'ta başlayan salgının birinci dalgası Amerikan Askerlerinin gemilerle Avrupa'ya nakledilmesi sonucu ilk olarak Fransa'ya, Fransa'dan bütün Avrupa kıtasına yayıldı, 1918 yılının Mayıs ayında deniz yoluyla Hindistan'a ulaşıp oradan bütün Asya kıtasına yayıldı. Mayıs ayının sonlarına doğru Avrupa'dan Afrika'ya sıçrayan salgın, 1918 yılının Temmuz ayı itibariyle Çin, Avustralya ve diğer Asya ülkelerine yayılarak tüm dünyayı etkisi altına aldı. 1918 yılının Ağustos ayından itibaren salgında ikinci dalga görüldü. İkinci dalga, kuzeybatı Fransa'daki Brest'ten, Atlantik üzerindeki deniz trafiği aracılığıyla Boston ve Freetown limanlarına taşınıp Amerika ve Afrika kıtalarına yayıldı. Temel (2012) , 1918 yılının Ağustos ayından itibaren pandemi önlemleri çerçevesinde yaşama geçildiğini öne sürdü:

> 1918 yılının Ağustos ayı itibariyle Avrupa'da salgın önlemleri çerçevesinde çalışmalar başlatıldı. Şüpheli vakaların bildirilmesi zorunlu hale getirildi. Okul veya askeri yerleşkeler gibi insanların bir arada bulunduğu ortamlarda hastalığa dair sıkı takip gerçekleştirildi. Bu takip, salgının önüne geçmek adına atılan ilk adım oldu. Sokaklar, kiliseler, atölyeler gibi toplumsal yaşam alanlarının

> dezenfekte edilmesi, toplu taşımalarda yolcu sayısının düzenlenip azaltılması gibi adımlar atıldı. Grip pandemisinin ilk 6 ayı içerisinde yaklaşık olarak 25.000.000 kişi hayatını kaybetti (Temel, 2012, s. 30).

Pandemiyi önlemek için yeni aşı denemeleri yapıldı ve yeni ilaçlar üretildi, ancak bu çabalar gribin yayılmasını engelleyemedi. 1918 yılının Kasım ve Aralık aylarında dünya üzerinde pandemi etkisi yükselme gösterdi. Temel (2012) İspanyol gribinin sona ermesini şöyle vurgular:

> 1918 yılının Aralık ayından itibaren salgın dünyanın birçok yerinde durma noktasına geldi. 1919 yılının ilk aylarında erken dönemde pandemi önlemlerini kaldırma kararı alan Avustralya bu kararlarının bedelini 12.000 yeni vaka ile ödedi. Japonya'da 3.dalga 1919 yılının sonlarına doğru başlayıp 1920 yılında sona ererken Kuzey Yarımküre' de ise salgının bitiş tarihi 1919 yılının Mayıs ayı olarak bilinir. Güney Yarımküre' de ise salgın 1920 yılında sona ermiştir. (www.medicalpark.com.tr)

İspanyol Gribi'nin dünya üzerinde olumsuz etkileri olduğu gibi ülkemizde de olumsuz etkileri vardır. Bu etkiler aşağıdaki alıntıda belirtilir:

> İspanyol gribi hemen hemen bütün dünyayı etkilerken Osmanlı Devleti de bu salgın hastalıktan kaçamamıştır. Salgın muhtemelen Avrupa üzerinden Osmanlı'ya giriş yapıp Anadolu'nun pek çok yerine ulaşmıştır. Salgınla mücadele edebilmek için okul gibi kamuya açık mekânların kapatılması gibi önlemler alınmıştır. Mevcut kaynakların yetersiz olması nedeniyle Osmanlı'da ölenlerin sayısı ile ilgili olarak tam net bir sayı ortaya koyulamasa da şu söylenebilir: Sadece başkentte İstanbul şehremanetine göre 6403 kişi hayatını kaybetmiştir. İstanbul'daki ölü sayısı ortalaması binde 5,6'dır (Temel, 2012).

İspanyol Gribi'nin ülkemizi etkilemesiyle ilgili önemli bir durum söz konusudur. Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne geçiş sürecinde dönemin en önemli aktörü olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk İspanyol gribi virüsüyle iki kez karşılaştı ve iki sefer hastalıktan kurtulmayı başardı. Meydan'a göre:

> 27 Mayıs 1918 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk böbrek rahatsızlığı nedeniyle tedavi için Viyana'ya gönderilir. Viyana'da Cottage Sanatoryumu'nda tedavi edilir ve 30 Haziran 1918 tarihinde dinlenmek için günümüzde Çekya sınırları içerisinde yer alan kaplıcaları ile ünlü Karlsbad şehrine gider. İyileşen ve dinlenen Mustafa Kemal Atatürk, 27 Temmuz 1918' de yurda geri dönmek için Karlsbad'dan ayrılır ve Viyana'ya geçer. Atatürk tam yurda dönme hazırlıkları yaptığı sırada o günlerde bütün dünyayı etkisi altına alan İspanyol gribi virüsünü kapar ve hasta olur. Viyana'da tedavi gördükten sonra hastalığı atlatır ve 2 Ağustos 1918'de İstanbul'a geri döner. Ancak bu İspanyol gribi ile ilk mücadelesi değildir. Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu'ya gitmek üzere görevlendirildiği sıralarda tekrardan İspanyol Gribine yakalanır. Üstelik tam 1919 baharında ve Bandırma Vapuru ile Samsun'a yola çıkmanın arifesindeyken Atatürk'ün yaveri Cevat Abbas Gürer bir doktor çağırır ve Atatürk muayene edilir. Daha önce hastalığı geçirdiği için bağışıklık sistemi daha kuvvetli olan Mustafa Kemal Atatürk için tehlikeli bir durum söz konusu değildir. Bir süre dinlendikten sonra Atatürk ve kurmayları 16 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a gitmek üzere Bandırma Vapuruna binerler. 19 Mayıs 1919'da Bandırma Vapuru ile Samsun'a çıkarlar (Sözcü, 2022).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün iki kez İspanyol Gribini yenip hayatta kalması dünya ve ülke tarihinde bir dönüm noktası oluşturur.

2.2 2020-2022 Covid-19

Covıd-19, 1 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan kentinde ortaya çıkan öldürücü bir virüstür. Kişiden kişiye solunum organları yoluyla bulaşan virüsün yayılması 2020 yılının Ocak ayının ortasında hızla arttı. Virüs, Asya'dan Avrupa'ya atladı. Avrupa'ya, İtalya'da oynanan bir futbol maçıyla ulaştı ve tüm dünyayı etkisi altına aldı. Sağlık Bakanlığı'nın resmi verilerine göre ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde ülkemizde tespit edildi. 2020 yılının Mart ayının sonlarına doğru eğitime çevrimiçi ortamda başlandı. Birden farklı alandaki işler çevrimiçi ortama taşındı, iş yerleri kapatıldı. Vakaların artmasıyla beraber Nisan-Haziran 2020 döneminde sokağa çıkma kısıtlamaları getirildi. 65 yaş üzeri ve 20 yaş altı vatandaşlara sokağa çıkma kısıtlaması uygulandı. Sinemalar, tiyatro salonları kapatıldı. Planlanan sinema, tiyatro

gösterimleri ve toplu organizasyonlar iptal edildi. 2020 yılının Haziran ayından itibaren yasaklar kaldırıldı, kapanan yerler açıldı ve pandemi önlemleri dahilinde hayata dönüldü. 2020 yılının sonbahar ayları itibariyle vaka ve ölüm sayılarında artış başladı. Kasım ayından itibaren 2.dalga yaşanmaya başlandı. Aralık ayından itibaren ise sokağa çıkma kısıtlamaları tekrar başlatıldı. Aralık 2020- Şubat 2021 döneminde saat 21:00-05:00 arası sokağa çıkma kısıtlamaları yapıldı. 2021 yılının başında Çin'de üretilen Sinovac aşısı Türkiye'ye getirildi. 2021 yılının Şubat ayında 65 yaş üzeri vatandaşlara aşılama zorunluluğu getirildi ve aşılamalar başlatıldı. 2021 yılının Mart ayından itibaren kısmi açılmalar başladı. Vaka sayılarının artmasıyla birlikte 3.dalga yaşandı. Nisan ayından itibaren tekrar kısıtlamalar getirildi. Almanya'da iki Türk bilim insanı (Uğur Şahin ve Özlem Türeci) tarafından geliştirilen Phizer Biontech aşısı ülkemize Nisan ayından itiribaren gönderilmeye başlandı. Vaka ve ölüm sayılarında yaşanan artışlardan dolayı 29 Nisan 2021- 17 Mayıs 2021 tarihleri arasında 17 günlük tam kapanma süreci yaşandı. Kapanma sonrası aşılanma oranı arttı ve aşılanma 40 yaşa kadar indirildi, aşılı pandemi dönemine geçildi. Gece sokağa çıkma kısıtlaması saat 22:00-05:00 arası olarak devam etti. Birinci doz ve ikinci doz aşılanmalar hızlıca tüm halka uygulanmaya başlandı. Aşı kampanyaları ile aşılama oranlarının arttırılmasına çalışıldı.. 2021 yılının Temmuz ayından itibaren yasaklar kalktı ve aşılı pandemi dönemi olarak adlandırılan normalleşme dönemine geçme adımları atıldı. Tiyatro salonlarına, restoranlara, sinemalara girerken insanlara P.C.R testi ve H.E.S kodu sorulma uygulamasına geçildi. Aşılamalar devam etse de vaka ve ölüm sayılarında dalgalanmalar yaşandı. 2021 yılının Eylül ayından itibaren okulların açılmasıyla beraber COVID-19 virüsünün çocuklar arasında hızla yayıldığı tespit edildi. Ekim'den itibaren aşılanma 12 yaşa indirildi. Kasım ayında ise aşılanmayla birlikte vaka ve ölüm sayılarında her gün dalgalanmalar görüldü. Havaların soğumasıyla beraber hastalıkta artış yaşandı. Aralık ayında hastalık en yüksek noktasına ulaştı. Pandemi önlemleri çerçevesinde hayat şartları devam etti.

2022 yılına gelindiğinde hastalık aynı hızla seyrini sürdürmeye devam etti. Ocak ayında aşılanmalar hızlandırıldı. Sırası gelen üçüncü doz aşısını olsun diye aşı kampanyalarına devam edildi. Şubat ayında da devam etti, aşılanmalar sayesinde insanlar hastalığı hafif atlatmaya başladılar. Mart ayına gelince pandemi yavaş yavaş öldürücü etkisini kaybetmeye başladı, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalarda açık alanda maske kullanılmayacağı bildirildi. Nisan ayından itibaren hastalığın etkisi hızlıca

düşmeye başladı, önlemler gevşetildi, vaka ve ölüm oranları azaldı. Mayıs ayında ise Sağlık Bakanlığı tarafından kapalı alanda maske kullanma zorunluluğunun kaldırılmasına yönelik açıklama yapıldı. Havaların ısınmasıyla Covid-19, sıradan bir grip virüsü olarak insan hayatında yerini aldı. Haziran ayından itibaren vaka-ölüm tabloları haftalık verilmeye başlandı. Yaz döneminde; özellikle Temmuz ayındaki Kurban Bayramı döneminde birçok kişi ilk ve ikinci kez Covid-19 virüsüne yakalandı. Fakat aşıların yardımıyla ölüm oranlarının düşmesi nedeniyle ağır bir grip olarak hastalığı atlatanların sayısı arttı. Önümüzdeki süreçte hastalık bir grip olarak varlığını devam ettirecektir öngörüsü doktorlar tarafından paylaşılmakta.

2.2.1 2020-2022 Covid-19 istatistiksel verileri

Sağlık Bakanlığı Verilerine göre; 2020 yılının Mart ayında Covid-19'un ülkemizde salgın olarak ilan edilmesinden sonra vaka sayısı 1'den 13.531'e kadar, vefat sayısı ise 1'den 214'e kadar yükseldi. 2020 Nisan ayında 15.679 ile başlayan vakalar 120.204'e, vefatlar ise 277'den 3.174'e kadar yükseldi. 2020 Mayıs ayında vakalar 122.392'den 163.942'ye, ölümler ise 3.258'den 4.540'a kadar çıktı. 2020 Haziran ayında 164.769 vakadan 199.906'ya, ölümlerde ise 4.563'ten 5.131'e artış oldu. 2020 Temmuz ayında vaka sayılarında 201.098–230.873 oranında artış varken ölümlerde sayılar 5.000'leri izledi. 2020 Ağustos ayında ise 230.873 vakadan 270.133'e ve 5.710 vefattan 6.370'e yükselme oldu. 2020 Eylül ayında artışlar tekrar yaşandı. 217.705 vakadan 318.663 vakaya yükseliş oldu. Vefat eden kişi sayısı ise 6.417'den 8.195'e yükseldi. 2020 Ekim ayında 320.070 vakadan 375.367'ye; 8.262 vefattan 10.252'ye; 2020 Kasım ayında 377.473 vakadan 500.865 vakaya, 10.326 vefattan 13.746 vefata, 2020 Aralık ayında ise 506.966 vakadan 2.208.652 vakaya, 13.936 vefattan 20.811'e artış yaşandı. 2021 yılının Ocak ayında 2.220.855 vakadan 2.477.463'e, vefatlarda ise 21.093'ten 25.993'e yükselme oldu. 2021 Şubat ayında ise 2.485.182 vakadan 2.701.588'e, vefatlarda ise 26.117'den 28.569'a, 2021 Mart'ta 2.711.479 vakadan 3.317.182'ye, 28.638 vefattan 31.537'ye, 2021 Nisan'da 3.357.988 vakadan 4.820.591'e, 31.713 vefattan 40.131'e yükselmeler oldu. 2021 Mayıs'ta ise vakalarda 4.849.408- 5.249.404 kadar artış yaşanırken vefatlarda 40.504-47.527 oranında artış görüldü. 2021 Haziran ayında ise 5.263.697 vakadan 5.425.652 vakaya, 47.768 vefattan 49.732 vefata yükselme oldu. 2021 Temmuz ayından itibaren kısıtlamaların kaldırılmasıyla vaka vefat sayıları günlük olarak verilemeye başlandı. 1

Temmuz 2021 tarihinde 5.288 vaka ve 24 vefat varken 31 Temmuz 2021 tarihinde 22.331 vaka ve 79 vefat oldu. 2021 Eylül ayında vaka sayılarında 23.946- 29.104 şeklinde artış görülürken, vefat sayılarında 290- 216 şeklinde düşüş görüldü. 2021 Aralık ayında ise 22.556 vakadan 40.786'ya artış, 196 vefattan 163'e düşüş oldu. 2022 yılının Ocak ayında 36.317 vakadan 93.261 vakaya yükselme oldu, vefat sayıları 100'lerde izledi. 2022 Mart'ta vaka ve ölüm sayılarında düşüşler yaşandı. Vakalar 59.885'ten 14.336'ya, vefatlar ise 203'ten 56'ya düştü. 2022 Haziran ayından itibaren Covid-19'un etkisini azaltması sonucu vaka, ölüm sayıları haftalık olarak verilmeye başlandı ve vefat sayılarında belirgin düşüşler gözlendi. Ancak 2022 Temmuz ayındaki Kurban Bayramıyla Covid-19 virüsünün çok daha fazla kişiyi enfekte ettiği fakat hastalananlarda ölüm oranının düştüğü, böylelikle toplum bağışıklığının yükseldiği görüşleri sağlık çalışanları tarafından sıklıkla paylaşıldı. Yine de okulların açılma dönemi olan 2022 Eylül ayında önlemlerin arttırılması gerektiği doktorlar tarından vurgulandı (Sağlık Bakanlığı İnternet Sitesi, 2021).

2.2.2 Covid-19'un mevsimsel bir gribe evrilmesi

Covid-19 virüsü, sosyoekonomik anlamda toplumun tüm katman ve kesimlerinde farklı alışkanlıklara ve farklı yaşam tarzlarına geçişe neden oldu. Covid-19 virüsüyle beraber perakende alışverişleri dijital ortamda sıkça yapılır hale geldi. Belli iş grupları (e-ticaret ile çalışanlar, moto kuryeler, lojistik alanda faaliyet gösteren firmalar) çok daha fazla önem kazandı ve faaliyetlerini arttırdı. Birçok iş grubunda da fiziksel çalışma saatleri ve yeri değişerek hibrit çalışma düzenine geçildi. Bu değişiklikler sırasında en büyük gelişimi teknolojik alanda yaşayan insanlık, sanatla olan iletişimini ise dijital ortamda sürdürmekten çok memnun olmadı. Kart (2020), salgın sürecinin toplumda birden fazla iş kolunda ve tiyatro sanatında değişimler yarattığını öne sürdü:

> Salgın süreci toplumda yaşayış, iş yapış ve etkileşim süreçlerini hızlı bir şekilde değiştirmiştir. Kültür ve sanat faaliyetleri de fiziksel katılım yerine dijitalleşme ile varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Dijitalleşme süreci beraberinde pek çok soruyu da getirmektedir. 71 yıldır varlığını sürdüren, itibarını koruyan bir sanat kurumu olan Devlet Tiyatroları'nın salgın sürecinde misyonlarını gerçekleştirmeye dijital ortamda devam edip etmediğinin sorularına cevap arandığı bu çalışma, devletin Covid-19 salgın sürecinde sanat dallarından

tiyatroyu online olarak nasıl yönettiğinin ve bunun itibarını nasıl etkilediğinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır (Kart, 2020, s. 401).

6 Ocak 2022 tarihinde Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı'nın organize ettiği bir dijtal konferansta Covid-19 pandemisinde güncel yaklaşımlar, omicron varyantı, aşılama, izolasyon,hastalıktan korunma, Covid-19 pozitif olan hastalarda hastalığın işleyişi, aşının koruyuculuğu konuları ele alındı. Webinarda Covid-19'un Omega varyantıyla son bulacağı öngörüsü paylaşıldı. 2022 yılının Ağustos dönemine gelindiğinde hastalığın gidişatı öngörülerin büyük oranda doğruluğunu onadı.

3. TİYATRO SANATININ SALGINLARLA ETKİLEŞİMİ

Herhangi bir olay, durum veya tasarının sahnede canlandırılması amacıyla yazılmış eserlere dramatik metinler denir. Bu metinlerin sahnede canlandırılması ile ortaya çıkan sanatsa tiyatro olarak adlandırılır. Tiyatro sanatı, belirli bir metne dayalı olarak sahnelendiği için hem edebi bir tür hem de güzel sanatların bir dalıdır. Tiyatro, farklı sanat dalları gibi dini törenlerden doğmuş, zamanla bu niteliğinden sıyrılarak bir sanat haline gelmiştir. Fuat'a göre (2010): "Tiyatronun kökeni, insanın doğa olaylarını kendi beden hareketleriyle temsil etme çabalarına dayanır. Tarihi, Sümer ve Mısır gibi eski uygarlıklara kadar uzanan tiyatro sanatı, özellikle Eski Yunan'da gelişip çeşitlendi ve çağlar boyu devam etti. Farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında, Anadolu'da, Selçuklu Sarayı'nda Bizans İmparatorlarının taklitlerinin yapıldığı Mehmet Fuat Köprülü araştırmalarında geçmektedir." (220-223) Çalışmanın içinde belirtildiği gibi tiyatro sanatı, çağlar boyu gelişerek varlığını sürdürdü ve günümüze kadar ulaştı. Günümüzde de klasik anlamda tiyatro varlığını sürdürürken, deneysel çalışmalarla ve farklı ortamlarda (dijital ortamlar ve sosyal medya kanalları gibi) yeni ifade alanları geliştirmekte ve kendini ifade edecek yeni kanallar bulmakta. Covid-19 dönemi tiyatronun varlığını devam ettirecek yollar ve kanallar bulmasını hızlandırdı; toplumun evde geçirdiği sürede gelişmiş teknoloji seyirciyle çevrimiçi buluştu.

3.1 Kısaca Tiyatro Tarihçesi

Tiyatro tarihi incelendiğinde komedi, trajedi ve dram türleri olarak tanımlanır. Tiyatro metni hangi türde yazılırsa tiyatro da o türe ait olur. Trajediler genel olarak efsanelerden kaynaklanır ve bu ilhamla yazılan oyunların sonu dramla biter. Genellikle klasik tiyatro oyunlarında 3 ana kural vardır: *Zaman, mekân ve olay birliği.* Tiyatroda trajedi en fazla bugünü anlatır ve tek bir yerde geçer. Komedi oyunlarında ise tüm durumlara esprili bir yaklaşım söz konusudur. Şener'e göre (2020);

> Tragedya ve komedya türlerinde en yetkin yapıtların yazıldığı ve oynandığı dönemde yaşamış olan Platon (M.Ö 427-348), tiyatro sanatına karşı olumsuz bir tavır almıştır. Şiir, musiki ve resim sanatlarında eğitim görmüş olduğu halde

> Sokrates'in öğrencisi olup felsefeye bağlanınca sanat uğraşından vazgeçen Platon, şiiri, halk üzerindeki büyük etkisi açısından tehlikeli buluyordu. Antik Yunan'da, şiirin ve gezginci ozanların, yaşamı yorumlamada, dünya görüşünü belirlemede, değer yargılarını pekiştirmede etkin oldukları bir gerçektir. Şiir ve dram sanatlarının, toplum yaşamında önemli bir yeri olması, Platon'u bu sanatların eğitici görevi konusunda düşündürmüştür (Şener, 2020, s. 18).

Memet Fuat'ın Tiyatro Tarihi kitabından alınan bilgilere göre, tiyatro sanatı insanlık tarihiyle birlikte yeme ve barınma sorunu çözüldükten sonra insanlığın heyecanını ve sevincini ifade etme yöntemi olan dans ile başladı. Dans ayrıca tüm sanatların başlangıcı olarak kabul edildi. Sonrasında taklit, taklit yoluyla büyü, iki savaş dansı, ilkel komedi, aşk oyunu, olgunlaşma törenleri, animizm, totemizm, maske oyunu gibi kavramlarla tiyatro sanatının geliştiği görüldü. Tiyatro sanatının ilk gelişmeye başladığı süreçte Mısır Tiyatrosu'nda ise Abydos Acı Çekme Oyunu, Piramit Yazıları Oyunu, İyileştirme Oyunu ve Judea gibi oyunlar halkın önünde sahnelendi. Tiyatro sanatının gelişiminde Yunan Tiyatrosu'nu incelediğimizde Osiris Törenleri, Dionysos Törenleri, Atina Dionysos Şenlikleri gibi toplu şenliklerin düzenlendiği görüldü, bu şenlikler de tiyatro sanatının gelişimine katkı sağladı. Ayrıca trajedi, Atina'nın Persleri geri püskürttüğü, demokrasi anlayışı içinde yaşadığı günlerde doğdu. M.Ö 5.yüzyılın yüce sanatçıları arkalarında büyük bir boşluk bırakarak gittiler. Onların yerini dolduracak çapta yazarların yetişmemesi tiyatronun gösteriye, sahne ustalıklarına yönelmesine yol açtı. Tiyatro sanatının en hızlı geliştiği dönem olarak Ortaçağ ve Rönesans karşımıza çıkar. Ortaçağ Tiyatrosu döneminde tiyatrolar gelişti, Morality Oyunları, Masraflı Oyunlar, tekerlekli oyunlar sergilendi, oyunculuktan saz şairliğine geçiş, soytarılar bayramı gibi özel günler kutlandı. İspanyol Tiyatrosu döneminde tiyatro sanatına önemli eserler veren Cervantes, komedyalar ile tiyatro tarihine katkıda bulundu ancak en önemli eseri Don Kişot kadar ses getiremedi. Elizabeth Tiyatrosu döneminde Ben Johnson Shakespeare'den fazla eser vermesine rağmen dünya tiyatro tarihinde Shakespeare kadar ünlenmedi. Fransız Tiyatrosu döneminde ise saray ve okullarda klasik oyunlar oynandı. Bu dönemde Moliere önemli bir tiyatro yazarı olarak dünya tiyatrosunun gelişimine yön veren yazarlardan biri oldu. Alman tiyatro yazarlarından Goethe ise tiyatro tarihine ölümsüz eserler verdi. 18. Yüzyıl Fransasında Sulu Göz Komedi ve Drame Bourgeois oyunları dikkat çekti. Ayrıca Voltaire ve Beaumarchais tiyatro alanında eserler veren önemli yazalar arasında yer aldı.

Dünya Tiyatro tarihinde Doğu Tiyatrosu'nun Hint Tiyatrosu, Klasik Çin Tiyatrosu, Japon Tiyatrosu ve Japon Kukla Tiyatrosu olmak üzere önemli bir yer aldı. 19.Yüzyıl Avrupa Tiyatrosuna gelindiğinde farklı akımların tiyatro eserlerinin oluşumunda etkili olduğu görüldü. Bu akımlar; romantizm, hümanizm, realizm gibi akımlardır. 20.Yüzyıl tiyatrosunda ise Amerikan Tiyatro Tarihi'nin en önemli ve en eski hocalarından Stella Adler'in (1901-1992) kendi ismini taşıyan konservatuvarında Moskova Sanat Tiyatrosu kitabında Adler eğitim aldığı Stanislavski öğretilerini yıllar boyunca okulunda öğrencilerine aktardı ve 20.Yüzyıl tiyatrosunun gelişiminde derin bir iz bıraktı (Fuat, 2010, s. 24-204).

Refik Ahmet Sevengil'in Türk Tiyatro tarihi adlı kitabı doğrultusunda Selçuklu Saraylarında, ilk teatral taklitlerin başladığı görüldü. Anadolu'daki dinsel gösteriler dramatik sanatların bir örneğiydi. Osmanlı Dönemine gelindiğinde ise tiyatro sanatının gelişme şeklini görmek için saray hayatına, sultanların düğünlerine, şehzadelerin sünnetlerine, padişah çocuklarının doğumlarına ve bu dönemlerde düzenlenen eğlencelere yer vermek gerekir. 14.Yüzyıl'da , Osmanlı Saraylarında sade ve gösterişsiz bir hayat devam etti. 15. ve 16. Yüzyıllarda İstanbul eğlenceleri, eğlence sanatını kendine meslek seçmiş birçok insanla gerçekleşti.

Tez çalışması kapsamında Osmanlı dönemindeki teatral sanatlar incelenirken 16. ve 17. Yüzyıllarda 'İki Bale Pandomim' gösterisi dikkat çeker. (İlki Hristiyan Kölelerin III.Murat karşısında sergilediği müzikli bir Bale- Pandomim gösterisidir, ikincisi ise 1675 yılında IV.Mehmet'in Edirne'de düzenlediği düğün eğlencesidir) (Sevengil, 2015, s. 54). Haremde Bir Temsil ise 1780 Osmanlı Hareminde bir eğlence düzenlendiği bilinmektedir. Ayrıca III.Murat döneminde düzenlenen sünnet düğünlerinde Yahudi Komedyaları'nın yer aldığı yine Evliya Çelebi Seyahatnameleri'nde yer alır.

Memet Fuat ve Refik Ahmet Sevengil Osmanlı Dönemi tiyatrosuyla ilgili 18. Yüzyıl'da Curcuna ve Kol Oyununa yer verdi, 19. Yüzyıl başında II.Mahmut döneminde müzik, curcuna, taklitlerin birleşmesiyle oynanan kol oyunu, açıkta oynanan bir oyun olduğundan ortaoyunu adını aldı. Türk tiyatro tarihinde Japon kukla oyununun bir benzeri olan Karagöz oyunu, karanlıkta ve beyaz perde arkasında ışık yakarak, deriden kesilmiş ve boyanmış insan tasvirlerinin gölgesini perdeye yansıtarak oynatılan bir oyundu. Sevengil, son yıllarda Anadolu'da Batı'dan gelen tiyatroyla ilişkilendirilmemiş, köy

kültüründe yaşanan bir halk tiyatrosunun varlığını saptadı. Bu tiyatronun konularının yazılı olmaksızın suflörsüz, dekorsuz, makyajsız açık havada sergilendiğini belirtmekte. Bunların bazıları elekçi oyunu, Orta Anadolu'nun geleneksel komedileri, geyik oyunu, tuluat vb. isimlerle adlandırıldı.

Tanzimat Dönemine gelindiğinde, Beyoğlu tiyatrolarında 1840 yılından sonra, yabancı dillerde yabancı sanatçılar tarafından müzikli ve müziksiz tiyatro eserleri sahneye kondu. Türk gençleri de tiyatro yapmak istedi. Abdülmecit, Türk gençlerinin de tiyatro yapması için 1858 yılında 3 büyük girişimde bulundu. Birincisi, devlet eliyle ilk kez bir tiyatro binası yaptırıldı, ikincisi Şinasi Şair Evlenmesi adlı komediyi yazdı, üçüncüsü Türkçeye çevrilen bir tiyatro oyunu Naum Tiyatrosu'nda halka sergilendi. Bu oyun bilinen ve sergilenen ilk Türkçe oyundur. Türk Tiyatro tarihinde Tuluat tiyatrosu ise sahnedeki sanatçının bir metne bağlı kalmadan içinden doğan, aklına gelen ve olay örgüsünün gidişatına göre uygun replikleri söyleme esasına dayanan tiyatro türüdür. Günümüzde bu durum doğaçlama olarak adlandırılır. Tuluat sözcüğü insanın içine doğma demektir. Meşrutiyet Dönemi Tiyatrosu, Türk Tiyatro tarihinin gelişiminde önemli bir rol oynadı. Çünkü Türk gençleri tiyatro oyunculuğu ve yazarlığına büyük ilgi duymaktaydı. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi Türk tiyatrosu için yeni bir yola girme anlamı taşıdı. Batılı tiyatro sanatçılarının tarzında eğitim veren bir okulun açılma girişimi meşrutiyet dönemine denk geldi. II.Meşrutiyet'ten Cumhuriyet dönemine kadar geçen 15 yıllık sürede birçok kısa ömürlü tiyatro topluluğu görüldü. Bunlardan bir tanesi Behzat Haki Butak'ın kurduğu tiyatrodur. II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'da kurulup devam eden bir tiyatro topluluğu Reşat Rıdvan'ın kuruduğu Heveskaran Cemiyeti'dir. Bu grup 1908'de Sabah-ı Hürriyet oyununu oynadı. Devamında başka eserler sergiledi. 1909'da Beyoğlu'nda bir Fransız grubu tarafından 'Leyla' adlı oyun oynandı. Bütün ülkenin yaşantısını etkileyen 31 Mart Vakası tiyatro çalışmalarını da etkiledi. Tiyatro sanatçılarının bazıları evlerine kapandı, bazıları İstanbul'dan başka şehirlere göçtü. Bu vakanın üstünden biraz geçtikten sonra bazı amatör topluluklar Mınakyan Ahmet Fehim, Benliyan gibi eski tiyatrocuların yönetiminde sahne hayatına devam ettiler. 1910 yılında Mınakyan Tiyatrosu *'Sultan Selim – i Salis'* adlı oyunuyla büyük bir başarı kazandı. Tanınmış tiyatro yazarı Musahipzade Celal'in ilk eseri olan 'Köprülü' oyunu da Mınakyan Tiyatrosu'nda oynandı. Bu dönemde Ahmet Fehim tiyatrosu, Yeni Osmanlı

Sahnesi, Osmanlı Tiyatrosu, Donanma Cemiyeti Tiyatrosu, Burhaneddin Tiyatrosu, Milli Tiyatro; tiyatro sanatını Osmanlı'da devam ettirmek için çalışan tiyatro topluluklarıdır.

1914 yılında, I.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla tiyatro hayatı da neredeyse durdu. Milli Müdafaa Cemiyeti adlı bir örgüt asker ve asker ailelerine yardım için ara sıra tiyatro oyunları sergiliyordu. Burhaneddin, I. Dünya Savaşı sonrasında, işgal yıllarında zaman zaman oyunlar sergilemeyi sürdürdü. Burhaneddin Tiyatrosu, İstanbul'un yabancı işgali sırasında bazı oyunlar sergiliyordu hatta 1920 yılının ramazan ayında Beyoğlu'ndaki Tepebaşı tiyatrosunda çalışmalarına devam etti. Türk tiyatrosu meşrutiyet yıllarında tiyatro hayatına başlayan (1909) Muhsin Ertuğrul'un yetiştirdiği tiyatrocular ile gelişti ve Muhsin Ertuğrul'un katkılarıyla gelişimine devam etti. (Bu bilgiler Refik Ahmet Sevengil kitabından derlenmiştir)

Memet Fuat'ın Tiyatro Tarihi kitabında belirtildiği gibi Türk tiyatrosunun en önemli atılımlarından biri Darülbedayidir. Darülbedayi, 1913-1914 yıllarında İstanbul Valisi olan Operatör Cemil Paşa, bir konservatuvar açmak amacıyla üç bin lira ödenek ayrılmasını sağladı. Paris'te Andre Antonie ile konservatuvarın başına geçmesi için görüşme yaptı ve anlaştı. 1914 yılında Antonie İstanbul'a geldi, 'Darülbedayi-i Osmani' adını alan konservatuvar Şehzadebaşı'ndaki bir apartmanda kuruldu. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Andre Antonie yurt dışına döndü ancak Darülbedayi tiyatro bölümüyle devam etti. Büyük çoğunlukla Muhsin Ertuğrul'un başkanlığında çalışmalarını sürdürdü. Ekonomik nedenlerden dolayı Muhsin Ertuğrul'un zaman zaman tiyatrodan gönderilip tekrar çağrılmasıyla ilgili kararsızlık 1917 yılında Darülbedayi'nin dağılmasına kadar devam etti.

"Osmanlı Dönemi'ndeki son tiyatro çalışması Cumhuriyet'in ilanından önceki aylarda bazı Darülbedayi Sanatçılarının İzmir'e gidip düşman işgalinden sonra oyun oynama isteği ve yönetim kurulunun buna izin vermemesiyle farklı bir şekle dönüştü. Ahmet Muvahhit Refet izin verilmemesine rağmen tek başına İzmir'e gitti, 1. Kordon'da Teyyare sinemasını kiraladı ve Hisse-i Şahiyya İsimli oyunu 8 Eylül 1923 tarihinde sergiledi" (Sevengil, 2015, s. 803). Darülbedayi oyuncularının Anadolu'ya yaptığı bu ilk turnenin en önemli özelliği sanatçıları Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kabul ederek teşvik etmesidir. Ayrıca kadınların tiyatroya girmesiyle ilgili olumlu görüşünü bildirerek Türk Tiyatrosu'na kadın sanatçıların girmesine destek verdi. Sahnede Türk kadın sanatçılarının

oynaması yolunu ilk açan Darülbedayi oldu. Sonuç olarak; Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları Darülbedayi sanatçılarının İzmir Palas sinemasındaki oyununu seyretti ve uzun uzun alkışladı.

1923 yılında Cumhuriyet'in kurulmasından sonra İstanbul'da Darülbedayi sanatçılarının ilk oynadığı oyun 6 Aralık 1923 Perşembe akşamı Beyoğlu Halep Çarşısı'ndaki tiyatroda oynanan Shakespeare'in Othello adlı eseri oldu. 1925-1926 yıllarında İstanbul Belediyesi kendi kurumu olan Darülbedayiyi yeniden canlandırmak istedi. 7 Şubat 1924 tarihinde Belediye Meclisi, Darülbedayi'nin Şehir Tiyatrosu olarak çalışmasına karar verdi. 15 Mart 1924'te bu yazı İstanbul Valisi ve Belediye başkanına verildi. 1924 yılından itibaren Darülbedayi eski tüzüğüne uygun kazancı sanatçılar arasında paylaşma kararıyla oyunlarına başladı. Haziran 1924'e kadar haftada 2 gece 1 gündüz tiyatrolarına devam etti. 1927 yılına kadar Rusya'da olan Muhsin Ertuğrul, Türkiye'ye döndükten sonra Darülbedayi' de Cehennem adlı oyunu sahneye koydu ve kendi de rol aldı. Muhsin Ertuğrul, Şehir Tiyatroları'na dönem dönem yönetici olarak getirildi ve şehir tiyatrolarının gelişmesinde büyük emek harcadı. Fakat 'Yerinden Yönetim' diye adlandırılan bir tür yönetmeliğin hazırlanmasında kendisine danışılmadığı için istifa etti.

> Şehir Tiyatroları 12 Eylül 1980'e kadar çeşitli semtlerdeki tiyatroları genç tiyatro adamlarınca yerinden yönetilerek (Ayrı kadrosu, bağımsız sanat anlayışı olan birimler halinde yönetmek) geldi. Aytekin Kotil döneminde bu yönetim tarzı biraz değiştirildiyse de genel ilkeler korundu. 12 Eylül'den sonra ise yeniden eski anlayışa dönülerek 'Şehir Tiyatrolarının başına tam yetkiyle Vasfi Rıza Zobu getirildi'. Bu tiyatronun yönetimi İstanbul Belediye Başkanlarının eğitimlerine göre elden ele geçerek sürdürülüyor (Fuat, 2010, s. 243).

Cumhuriyet sonrası, Türk Tiyatrosunu Koruma Derneği 1924 yılında Ankara'da kuruldu. Bu derneğin kurulması Türk tiyatrosunun gelişmesi adına atılan en önemli adımlardan biri oldu. 1934 yılında Ankara'da 'Milli Musiki ve Temsil Akademisi' açıldı. Bu akademi önce sadece müzikle ilgili eğitimler verdi. 1935 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir 'Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü' kuruldu. 1940'ta 'Devlet Konservatuvarı Yasası' çıktı. Devlet Konservatuvarı Yasasıyla birlikte Ankara'da Tatbikat sahnesi açıldı. Tiyatro sanatçıları 1941-1948 yılları arası bu sahnede 14 tiyatro oyunu sahneye koydu. 1949 yılında, 'Büyük Tiyatro' tamamlandı. 1956'da ise 'Eski Halk Evi' üçüncü tiyatro adı

altında açıldı, ilk kez 65 kişilik oda tiyatrosu yapıldı. 1956 sonrası Bursa'da 'Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu' açıldı, 1958'den sonra Devlet Tiyatrosu'nu Cüneyt Gökçer yönetmeye başladı. Ardından İstanbul'da Kültür Bakanlığına bağlı Atatürk Kültür Merkezi içinde Devlet Tiyatrosu yerleşti. Tiyatro, Cumhuriyet tarihinin en canlı dönemini Atatürk Kültür Merkezi içinde sahnelenen oyunlarda yaşamaya başladı:

> Cumhuriyet Tarihi'nde 'Milli Sahne' yöneticisi Fikret Şadi, 'Türk Tiyatrosunu Himaye Cemiyeti' aracılığıyla devletten para alan ilk Türk tiyatrocudur. Günümüzdeki yaygın özel tiyatroculuğun başlangıcı olarak, 'Ses Opereti', 'Yeni Ses Opereti', 'Küçük Sahne', 'Karaca Tiyatrosu' gibi özel tiyatroların, büyük zorluklarla da olsa kendi gelirleriyle ayakta durabildikleri II. Dünya Savaşı sonrası yıllarını alabiliriz. 'Dormen Tiyatrosu', 'Kent Oyuncuları', 'Engin Cezzar – Gülriz Sururi Topluluğu', ' Oraloğlu Tiyatrosu', 'Arena Tiyatrosu', 'Alpago Tiyatrosu', 'İstanbul Tiyatrosu', 'Gazanfer Özcan – Gönül Ülkü Tiyatrosu', 'Küçük Opera Topluluğu', 'Site Tiyatrosu', 'Ulvi Uraz Topluluğu', 'Saat 6 Tiyatrosu', 'Kadiköy Tiyatrosu', 'Gen- Ar Topluluğu', 'İl Tiyatrosu', 'Dostlar Tiyatrosu', 'Halk Oyuncuları', 'Tevfik Gelenbe Tiyatrosu', 'Müjdat Gezen Tiyatrosu', 'Meydan Sahnesi', 'Ankara Sanat Tiyatrosu', 'Küçük Komedi', 'Başkent Tiyatrosu', 'Yenişehir Tiyatrosu', 'Ankara Birlik Sahnesi', 'Hodrimeydan', 'Tuncel Özinel Tiyatrosu', 'Çeşitli Kabere Tiyatroları' kısalı uzunlu ömürleriyle bu saydıklarımızın yanında yer alabilecek daha birçok özel tiyatro, ülkemizdeki tiyatro sanatının hem renkliliğini sağlamış hem de bağımsızlığını korumuşlardır (Fuat, 2010, s. 243).

Cumhuriyet Tarihinde 1960'lara doğru gençlerin kurduğu bazı gençlik tiyatrolarıyla tiyatro sanatı gelişmeye devam etti. Sokak tiyatroculuğu kavramı bu dönemde ortaya çıktı. 1970'lerden sonra Ali Poyrazoğlu, Korhan Abay, Devekuşu- Kabere, Nisa Serezli-Tolga Aşkıner gibi tiyatrocuların özel tiyatroları 1980'e kadar oyunlarını oynadı.

3.2 Pandemilerin Tiyatro Sanatına Etkileri

Çalışma içinde farklı bölümlerde belirtilen; toplumu sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda etkileyen pandemilerin iki tanesi tiyatro sanatıyla ilgili etkilerini incelerken örneklem alanı olarak seçildi. Bu örneklerden birincisi 1918-1920 yılları arasındaki I.

Dünya Savaşı dönemine denk gelen İspanyol Gribi, gerek o dönemde dünyada yaşayan insanların sayısının az olması, gerekse dünyadaki savaş ortamı nedeniyle tam kayıt altına alınmamakla birlikte özellikle Amerika'daki veriler bu konuda fikir verir. İspanyol Gribi'nin Türk tarihinde yaşanan en büyük savaşlardan Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı döneme denk gelmesi nedeniyle o dönem Osmanlı devletindeki hasta ve vefat kayıtlarının tam tutulamaması çalışmada İspanyol Gribiyle ilgili Osmanlı Dönemindeki kesin verilere ulaşmada engel oldu. Buna rağmen Türk tiyatro tarihi incelemelerindeki veriler ışığında değerlendirmeler yapıldı.

2020 – 2022 Covid-19 döneminde tiyatro sanatıyla ilgili olumlu ve olumsuz yaşananları belgelemek amacıyla yapılan bu çalışma nedeniyle detaylı araştırmalar, incelemeler, gözlemler, veri toplama çalışmaları bundan sonraki dönemlerde yaşanabilecek bu tarz olumsuz durumlara karşı veri ve belge oluşturmayı amaçladı. Pandeminin etkilediği birçok sektörden biri olan tiyatro sektörü ve çalışanlarıyla ilgili örneklem alanındaki tüm verilere ulaşmak için gerek teknolojiden gerek bireysel iletişimden faydalanıldı ve elde edilenler çalışmanın dördüncü bölümündeki veriler kısmında paylaşıldı.

3.2.1 İspanyol gribinin tiyatro sanatına etkileri

1918-1920 İspanyol Gribi döneminin tiyatro sanatına olan etkileri, gribin yayıldığı A.B.D'deki kaynaklardan araştırıldı. Ayrıca gribin 1918 – 1920 döneminde, Osmanlı İmparatorluğundaki etkilerine Türk tiyatro tarihi bölümünde yer verildi. New York kentinde 1918 yılında hastalık devam ederken şehrin sağlık yetkilileri halka açık eğlence yerlerinin açık kalması yönünde karar verdi. New York Times Gazetesi verilerine göre: 'Grip o yıl ve ertesi yıl yayıldıkça ve nihayetinde Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık 675.000 kişiyi öldürdükçe, şehirler, şehir tiyatroları ve diğer halka açık eğlence yerlerini kapatarak tehdidi kontrol altına almak için yarıştı. Hollywood, grip geçene kadar daha fazla film yayınlamama sözü verdi.' İspanyol gribi, toplumda büyük korku yarattı ve insanlar toplu yerlerde bulunmak yerine izole yaşamayı tercih etti. Fakat bu duruma karşı farklı görüşte olanlarla da karşılaşıldı. New York Times'ta sözü edilen durum şu şekilde yer buldu:

GOTHAM KORKMAYI REDDEDİYOR’: 1918 YILI İÇERİSİNDE TİYATROLAR AÇIK KALDI

Meydan okuyan New York, oyun evlerini ve sinema salonlarını sonuna kadar açık tuttu. The Baltimore Sun gazetesinde Ekim ayı başlarında yayınlanan ve New York'ta son 24 saatte 2.070 yeni grip ve 283 zatürre vakasına rağmen, sağlık departmanının kısa, dik yükselişi başlamak üzereydi. Ancak korkuyu bastırmak şehrin stratejisinin bir parçasıydı. Mart ayından bu yana Amerikan yaşamını bozan ve canlı performansı büyük ölçüde felç eden kendi pandemimizin ortasında, 1918'de New York tiyatrosunun devam etmesi neredeyse gerçek dışı görünüyor (New York Times, 2021)

New York’taki tiyatro salonlarının açık kalması, diğer eyaletlerde kapanmaların kararı, toplumda farklı uygulamalar yapıldığını gösterdi.

PANİK ÖNLEME

İspanyol gribi içeri girdiğinde New York şehrinin güçlü sağlık komiseri Royal S. Copeland, başka yerlerdeki pandemi müdahalelerine kuşkuyla baktı. Ülkenin genel cerrahı Rupert Blue, önleyici bir önlem olarak mahalleleri tiyatroları kapatmaya teşvik ederken, Copeland felsefi olarak sıradan hayata çok fazla müdahale etmeye yanaşmıyordu. Ayrıca insanları korkutmak da istemiyordu. "Amacım panik, histeri, zihinsel rahatsızlığı önlemek ve böylece halkı, kendi içinde fiziksel hastalıklara yatkın hale getiren akıl durumundan korumaktı" dedi. Tiyatrolarda ve sinemalarda artık ayakta biletlere izin verilmiyordu; maskeler zorunlu değildi, ancak Copeland seyircilerden “hapşıranları, öksürenleri ve tükürenleri ortadan kaldırma” ihtiyacı konusunda acımasızdı. Gösterileri sağlık eğitimi için bir fırsat olarak kullanarak, tiyatro yöneticilerine enfeksiyon tehlikesini açıklayan ve yeni yasakları detaylandıran gösteri öncesi duyurular yapmalarını emretti. Onlara "teşrifatçılarına ve görevlilerine, bölüm kurallarını ihlal edenlere tiyatrolarından eşlik etmelerini ve gerekirse güç kullanmalarını söylemelerini" söyledi. ‘’Onları destekleyeceğiz," diye söz verdi Copeland, uğursuzca. Bu görevliler, hapşıranları, öksürenleri ve tükürenleri hemen dışarı çıkaracaktı. Copeland'ın bu noktadaki militanlığı, 21. yüzyıl tiyatro severlerinin

bu baharda yapılan bir ankette, Broadway yeniden açıldığında onları geri dönmekten alıkoyan şeyin ne olduğuna dair bir endişe uyandırdı: "izleyicideki diğer kişilerin güvenlik protokollerine uyacağına dair güven eksikliği''. Navarro: "Büyük modern sıhhi tiyatrolarda" havalandırmadan emin olduğunu söyledi.. Tipik bir tiyatronun koşullarını yeniden yaratmak, o zamanlar bir kişinin nefesinin belirli bir koltuktan ne kadar uzağa yayılacağını görmek ilginç olurdu diye ekledi (New York Times, 2021)

New York Times'a göre, İspanyol gribinin etkisini azaltmaya başlamasıyla tiyatro sanatının yeniden canlanması görüldü. Salgın hastalık krizi sonrası tiyatrolar seyircileriyle buluştu.

BİR VİRÜSÜN HIZLI RAMPASI

Grip ortalığı kasıp kavurmaya başlamadan önce, yapımcıların en büyük endişesi, tiyatro biletleri üzerindeki yüksek savaş vergisinin iki katına çıkarılması önerisiydi. The Times İspanyol Virüsü Tiyatro sanatına etkileri değerlendirme: Tabii ki, tiyatro dünyasında eşi görülmemiş bir durum. New York'taki çöküş, son altı gün içinde en yüksek noktasına ulaştı ve en önemli başarıların bile boş koltukları oldu. Sonra, aniden, New York'taki kriz sona erdi. Kasım ayı başlarında, savaş sona erdiğinde virüs şehir üzerindeki etkisini gevşetti. Ayın ortasında, acil durum kuralları iptal edildi, bilet satışları yeniden arttı ve Actors' Equity, tiyatro yöneticileriyle yeni bir sözleşme anlaşması imzaladı. (Oyuncuların grip salgınını atlatması ilginç bir gerçektir, ancak çağdaş Equity bu makale için bunu tartışmayı reddetti.) Aralık tatilleri yaklaşırken, şehrin gişe gelirleri parladı ve sağlığa dönüldü. (https://www.nytimes.com/2020/07/14/theater/spanish-flu-1918-new-york-theater.html)

New York Times verileri doğrultusunda; İspanyol Gribi dönemi, New York kentinde dünyanın diğer bölgelerinin tersine uygulanan gösteri alanlarını açık bırakma kararı, ekonomik anlamda ve sosyal anlamda topluma etkileri değerlendirildiğinde, günümüzde yaşanan Covid-19 döneminde Londra'da uygulanan bazı yöntemleri hatırlattı. Ama günümüzdeki nüfus ve virüsün etkisi aynı sonuçların alınamadığı algısını oluşturdu. Bu

nedenle dünyanın genelindeki kapanmalar gösteri sanatlarının ve özellikle tiyatroların dünya genelinde zorluklar yaşamasına neden oldu.

KAYIPLARI SAYMAK

Navarro, Copeland'ın doğru yaptığı şeyin erken hareket etmek olduğunu, enfekte olanlar için "çok iyi finanse edilen, çok verimli, iyi yönetilen, uzun süredir devam eden bir halk sağlığı departmanı" tarafından uygulanan sıkı izolasyon ve karantina önlemleri almak olduğunu söyledi.'Yine de, 1918 grip pandemisinde 20.000'den fazla New Yorklu öldü. Copeland'ın alışılmışın dışında yaklaşımı, New York'un Doğu Kıyısı'ndaki diğer büyük şehirlerden daha düşük bir gripten ölüm oranına sahip olmasına neden oldu.' dedi Markel. Navarro ile İnfluenza Ansiklopedisi'nin editörlüğünü yapan bir doktor ve tarihçi olan Markel, "Sinema salonlarını kesinlikle kapatırdım" dedi. Navarro, New York'ta işletmeleri ve okulları kapatmış olsaydı, durumun daha da iyi olacağını tahmin etti. Ancak şehrin ekonomisini durma noktasına getirmedikleri için yaptıkları çok etkili oldu" dedi. Bunların hiçbiri, günümüz New York'unun Covid-19'a yanıt olarak olduğundan farklı davranması gerektiğini öne sürmez. Navarro'nun belirttiği gibi, koronavirüs taşıyıcıları asemptomatik olabilir. 1918 gribi, daha az bulaşıcı olmasına rağmen, kurbanlarını o kadar şiddetli bir şekilde perişan etti ki, büyük olasılıkla evde acı çekiyorlardı. Daha sonra New York için Demokrat bir senatör olan, politik açıdan anlayışlı bir homeopat olan Copeland, halk sağlığı için neyin gerekli olduğu konusunda kendi anlayışına sahipti. Ona göre, insanların "sürekli bir korku ve isterik bir felaket duygusu olmadan işlerine devam edebilmeleri çok önemliydi. 1918'de oyun evlerini açık tutmak sakinliği korumanın bir yoluydu. 2020 yılında New York'ta onları açık tutmak muhtemelen tam tersini yapacaktı. Bunları çok erken açmak da bunu yapabilir.Broadway Ligi başkanı St. Martin, "Yarın geri dönmeyi çok isteriz" dedi. Ancak yardımcı olabilirsek oyuncularımızı, ekibimizi ve izleyicilerimizi asla tehlikeye atmayız'' dedi." (https://www.nytimes.com/by/laura-collins-hughes)

1918- 1920 İspanyol Gribi dönemi, tarihimizin en önemli savaşının yaşandığı döneme denk gelmesi nedeniyle Anadolu'da verilen kayıplar tam olarak tutulamadı. Gribin ve savaşın etkisindeki tiyatro sanatında gribe rağmen yaşanan en önemli gelişme

Darülbedayi'de, 1918 yılında Türk kızlarının öğrenci olarak okutulması kararı oldu. İlk Türk kızı küçük bir rolle olsa bile savaşa ve gribe rağmen 1919 yılının Eylül ayında sahneye çıktı. Refik Ahmet Sevengil Türk Tarihi Kitabı. 723.sayfada Temaşa dergisinin 1 Mayıs 1919 sayısında şu şekilde bir ifade var: *'9 ay dinlendikten sonra Darülbedayi üst üste piyes sahneye koymuştur.*' Bu veri ile İspanyol gribi döneminde Türk Tiyatrolarının dokuz ay oyunlarına ara verdiği öngörüldü. Yolun ve Kopar (2015) İspanyol Gribi'nin Osmanlı Dönemi'ndeki etkilerini şu şekilde yorumlar:

> İSPANYOL VİRÜSÜNÜN OSMANLI DÖNEMİNDEKİ ETKİLERİ (TİYATRO)
>
> İspanyol gribi neredeyse tüm dünyayı etkilerken, Osmanlı İmparatorluğu da bundan zarar gördü. Osmanlı'nın jeoepidemiyolojisi salgın veya pandemik hastalıklara karşı savunmasızdı. Birinci Dünya Savaşı'nın aktif bir katılımcısı olduğu için bu yıkıcı pandemiden kaçmanın kaçınılmaz bir durum olduğu söylenebilir. Muhtemelen pandemi hastalığı Avrupa'dan Osmanlı'ya girmiş ve Anadolu'nun birçok yerinde vakalara veya ölümlere yol açmıştır. Ordular bundan o kadar etkilendi ki, bu salgın savaşın sonunda önemli bir rol oynadı. Bu pandemi gripten korunmak için okul gibi kamusal alanların kapatılması gibi bazı önlemler alındı. Savaştan kaynaklanan çok fazla sosyal hareketlilik, bu salgın gribin dünyaya kolayca yayılmasına neden oldu. Pandemiyi önlemek için yeni aşılar ve ilaçlar denendi ancak bu girişimler gribin yayılmasını tamamen engelleyemedi. Mevcut kaynakların yetersiz olması nedeniyle bu pandemiden ölenlerin tam sayısını söylemek mümkün değil. Bununla birlikte, mevcut birincil ve ikincil kaynaklar, bu pandemik hastalığın Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkisini tahmin etmemizi sağlar (https://belleten.gov.tr/ozet/249/eng 1099).

İspanyol gribinin etkisiyle 1918-1920 döneminde tiyatroların dokuz ay oyunlara ara verdiği bir varsayımken, 2020-2022 Covid-19 döneminde fiziki olarak 17 ay tiyatro oyunlarına ara verildiği tiyatro yöneticileri ile yapılan görüşmelerde belirtildi. Bu dönemde bazı tiyatrolar çevrimiçi oyunlarını çoğunlukla ücretsiz olarak seyirciye sundu. Bu bilgilerin gelecek nesillere kesin veri ve belge olarak aktarılması tiyatro sanatının tarihine katkı sağlayacaktır.

3.2.2 Covid-19'un türk tiyatro sanatına etkileri

Covid-19 ülkemizde, 2020 yılının Mart ayında görüldüğünde pandemik hastalık ilan edildi. Bu dönem sonrası sergilenmesi planlanan tiyatro oyunları direkt iptal edildi. Diğer görsel sanat sahneleri gibi tiyatro salonları da kapatıldı. Beklenmeyen bu durum karşısında tiyatro sektörü önce bir iki haftalık duraksama yaşadı. Nisan 2020'den itibaren planlanan oyunlar dijital ortamda seyircisiz oynandı, video kaydı önceden alınmış oyunlar dijital ortamda ücretsiz veya ücretli farklı sosyal medya ve dijital kanallarla seyirciye sunuldu. Devlet yardımının tam belirli olmadığı dönemde tiyatro emekçileri ve sanatçıları geçimlerini sağlamak için farklı çözüm yolları aradı. Tiyatroların kapalı olma dönemi uzadı, tiyatroda yokluk tam olarak her alanda ve tüm tiyatrocular için varlığını hissettirdi. Haziran 2020'ye gelindiğinde tiyatro oyunları kısıtlamalar çerçevesinde oynandı ama seyircisiz oynanmaya devam etti. 2021 yılının Temmuz ayına kadar tiyatrolar kapalı kaldı ama tiyatro emekçileri geçimlerini sağlamakta zorlanmaya devam etti, farklı sektörlerde çalışarak ekonomik anlamda bu dönemin üstesinden gelmeye çalışıldı.

> Salgının İlk Dönemleri Arşivlerin Açılması: Bütün dünyayı etkisi altına alan COVID- 19 salgını tiyatro sektörünü de derinden etkiledi. Doğası gereği canlı ve seyirciyle var olan tiyatro sanatı, Mart ayından itibaren ülkemizde ve dünyanın pek çok yerinde sahnelerini kapatmak zorunda kaldı. Evde izolasyonla geçen salgının ilk dönemlerinde, Dünya Tiyatrolar Günü'nü bile sahneden uzak, evlerimizde kutladık. Hal böyle olunca birçok tiyatro ekibi, bu sanatı evlerimize konuk etti. Önceki sezon oyunlarını online platformlarda erişime açan yerel ve global tiyatro ekipleri, biraz da olsa tiyatro özlemini gidermeyi amaçladı. Dünya tiyatrosunun önemli örneklerini izleme şansını elde ettiğimiz bu dönem, birçok tiyatro severin tiyatro sözlerine, hatta farklı tiyatrolardan Shakespeare eserleri yorumlarına kolayca ulaşmasını sağladı. Shakespeare Global Theatre, The National Theatre London, Schaubihne Berlin, Müncher Kammerspiele, Balşoy Tiyatrosu, Royal Court Theatre gibi dünyanın en büyük tiyatro ekiplerinin tiyatro yorumları sanatseverlerle buluştu. Türkiye'den de pek çok özel tiyatro ve şehir tiyatroları, Youtube üzerinden arşivlerini açarak bu zor zamanda seyircilerle arasındaki bağın devamlılığına önayak oldu.

İkinci Evre Online Çalışmalar: Her ne kadar açılan tiyatro arşivleri sanatseverleri heyecanlandırıp meraklarını gidermesini sağlamış olsa da sahnelenmek için hazırlanan oyunların ekran başında aynı etkiyi vermediğini söyleyenler de yok değil. Bunun sonucunda internetin ve teknolojinin nimetlerinden yararlanıp online çalışmalarda bulunan pek çok tiyatro, hem tiyatro tarihi hem de tiyatronun bugünü ve geleceğine dair söyleşiler düzenlemeye başladı. Öyle ki; tiyatro metinleri konuşuldu; Shakespeare, Moliere, Beckett, Çehov metinleri analiz edildi. Hatta video konferans yoluyla tiyatro kursları ve tiyatro etkinlikleri gerçekleştirildi. Okuma tiyatroları, yaratıcı drama çalışmaları, online çocuk oyunları, hikaye anlatıcılığı bu dönemde sıkça karşımıza çıkmaya başladı. Sanatçıların üretme isteği ve seyirciyle bağını koparmama tutkusuyla bu süreç, tüm dünyada benzer şekilde işledi.

1 Temmuz ve Yasağın Kalkması: Salgının kontrol altına alınmasıyla birlikte 'Normalleşme' süreci kapsamında 1 Temmuz 2020 tarihi itibariyle tiyatrolar açıldı. Ayrıca yasağın yerini 'Yeni Normal' döneminde bir takım kısıtlamalar aldı. Tiyatro salonları ancak kapasitesinin %60'ı kadar seyirci ağırladı. Salonlar sürekli dezenfekte edildi ve giriş çıkışlarda kalabalık olmaması için kademeli olarak salonlara giriş çıkışlar yapıldı. Maske takılması zorunlu oldu ve salondaki klimalar dışarıdan temiz hava alacak şekilde çalıştırıldı.'Kültür ve Sanat Tesislerinde Kontrollü Normalleşme Süreci' konulu genelgeyle düzenlenen 1 Temmuz sonrası tiyatroların uyması gereken kurallar, birçok özel tiyatronun zorluklarla karşılaşmasına neden oldu. 2020 yılının Mart ayında sezonu kapatmak durumunda kalan birçok özel tiyatro perdelerini açamadı. Devlet tiyatroları ise Temmuz ve Ağustos aylarını hareketli geçirdi. 'Açık Hava Yaz Oyunları' kapsamında birçok şehirde sahne alacak olan Devlet Tiyatroları yeni sezon öncesi sanatseverleri tiyatrolarıyla buluşturdu.

Dünyadaki Tiyatro Yasağı Süreci: Türkiye'de olduğu gibi yurt dışında da yasak süreci birbirine yakın tarihlerde geçekleşti. Mart ayında pek çok ülke kapalı alanları ve tiyatro etkinlikleri gibi kültürel faaliyetleri yasakladı. Broadway 2021 Ocak ayına kadar kapalı olacağını açıklarken, İngiltere West End tiyatroları 1 Ağustos 2020 tarihine kadar perdelerini açmayacaklarını ilan etti. Bu dönemde

dünya çapında bütün ödül törenleri ertelendi ya da iptal edildi. Bunun yanı sıra pek çok tiyatro, salgın döneminde zor dönemlerden geçti. İngiltere'nin köklü tiyatrolarından Shakespeare Globe, bu süreci atlatmak için seyircilerden bağış toplama yoluna gitti. Tiyatroların kapalı olduğu bu dönem dünyada da üretimlerin çeşitlendiği bir dönem oldu. Prag'da Çekya Devlet Tiyatrosu platformun üzerinde oynamaya devam etti. Seyircilerinin arabalarının içerisinde oyunu izlemeleriyle tiyatroya yeni bir soluk getirmeyi başardılar. Aynı şekilde Almanya'nın Göttingen şehrinde de tiyatro otoparkında performanslar gerçekleşti. Son olarak Almanya ve İngiltere'nin önde gelen tiyatroları koltuk kapasitelerini azaltarak sosyal mesafeye uygun hale geldikleri salonlarıyla yeni sezona hazırlık yapmayı sürdürdüler (www.boasahne.com.tr).

Temmuz 2021'den itibaren aşılı Covid-19 dönemine geçilmesi sonucu tiyatrolar toparlanma sürecine girdi. Öncelikle yaz dönemi olması nedeniyle açık havada tiyatro oyunları sahnelenmeye başlandı. Örneklem alanı içindeki Baba Sahne Tiyatrosu hastalığın hafifleme döneminde ilk oyununu Göztepe Özgürlük Parkı Açık hava Tiyatrosu'nda 18 Eylül 2021 tarihinde oynadı ve oyun gözlemlendi, alımlayıcılara uzun bir tiyatro izleme arası sonrasındaki görüşleri soruldu. Tez çalışmasının 4.bölümünde bu görüşlere yer verildi. Bu süreçte alımlayıcılar maske takarak ve HES kodu sorularak tiyatrolara alındı. Tiyatro emekçileri tekrar pandemi önlemleri çerçevesinde çalışmaya başladı. 2022 yılından itibaren kısıtlamaların gevşetilmeye başlaması sonucu HES kodu zorunluluğu kaldırıldı. Tiyatroların seyirci kapasitesi artmaya başladı. 2022 yılının Nisan ayından sonra daha çok tiyatro oyunu sergilendi. Covid-19'un öldürücü etkilerini azaltmasıyla tiyatro sanatındaki alımlayıcıyla buluşan oyunların sayısı arttı, oyun salonlarında çoğu oyun tam kapasiteyle sergilenmeye başladı. Bu durum her ne kadar olumlu bir veri olarak görülse de, Covid-19 ve koşulların etkisiyle vefat eden birçok değerli tiyatro insanı oldu. Bu tiyatro emekçilerinin isimleri, Türk tiyatro tarihinde yerleri zor doldurulacak değerler arasına kazındı. Bunların arasında Atilla Pekdemir, Ayla Karaca, Luran Ahmeti ve değerli sahne dekor tasarımcısı Ali Cem Köroğlu yer aldı.

4. BELGESEL SİNEMA VE ÖZELLİKLERİ

Belgesel sinema, gerçek kişi ve mekanlarla çekilen dokümenter filmlerden oluşur. *'Documentary'* olan İngilizce adının kaynağı buradan gelir. Belgesel sinemadaki asıl amaç, tarihe gerçek verilerle bir belge yaratmaktır. Belgesel filmlerde mekanlar, kişiler, olaylar ve eşyalar gerçektekilerle aynıdır; ele alınan konu gişe kaygısı olmaksızın gerçeği el verdiği ölçüde estetik anlatıyla izleyiciye aktarır. Burada amaç, tarihe dayalı belgelerle kaynak bir eser yaratmaktır. Belgesel filmin; yarı belgesel ve kurmaca filmlerden farkı, dokümantasyona dayalı ses, görüntü, eşya, insan gibi türlerin ön planda tutulup, duygusal ve zihinsel etkenlerin kullanılıp seyirciye aktarılmasıdır. Belgesel filmin bir diğer amacı, toplumun film bağlamında eğitim ve bilgi açığını gidermektir. Ayrıca yakın tarihte yaşanan süreçler hızla toplum hafızasından silinebildiği için gerçek veri, bilgi ve belgelerle yakın tarihte yaşananları topluma hatırlatmaktır. Bazı tarih, coğrafya, sağlık vb. konularda eğitim amaçlı belgeseller yapılır. Eğitim amaçlı ve tarihe belge bırakma amaçlı yapılan belgesellerde konunun uzmanlarının görüşleri film içerisinde tarafsız bir şekilde yer alır. Tez çalışmasının belgesel eserindeki amaç; çok yakın geçmişte yaşadığımız Covid-19 ile ilgili tıbbi veriler, sağlık bakanlığı güncel verileri baz alınarak tiyatro sanatçılarının, yöneticilerinin, emekçilerinin ve oyuncularının görüşlerine de yer verilerek dönemin sosyal ve ekonomik açıdan değerlendirilmesi, aynı zamanda tiyatro sektörünün hastalık döneminde ve hemen sonrasında içinde bulunduğu durumu belgelemektir.

Belgesel filmin dünyada ilk önemli örneğinin Flaherty'nin 1922 yılında çektiği **Nanook of the North (Kuzeyli Nanook)** isimli belgesel olduğu kabul edilir. Ancak Flaherty, bu filmde Eskimoların yaşamını birebir yansıtmak üzere çalışmalar yaptı, hatta giysilerini dahi hazırlattırdı. Bu durum kabul edilen ilk belgesel filmde dahi kurgusal öğelerin bulunduğunu gösterir. Çekilen belgesel film, ne kadar gerçek olsa da düzenlenmiş öğelerin kullanıldığı açıkça ortadadır. Konu ile ilgili yapılan incelemeler ilk belgesel filmden itibaren belgesel filmlerin çekiminde düzenlenmiş öğelerin kullanılmasının ve buna bağlı kurgu çalışmalarının bir ölçüde yapılmasının işin doğasında olduğunu göstermektedir. Bu nedenle tez çalışması kapsamında hazırlanan belgesel filmde meddah

sembolü ile filme canlandırma öğeleri katıldı, ayrıca İspanyol Gribi ile ilgili dokümanlarla tarihe vurgu yapıldı ve günümüzde yaşanan Covid-19 pandemisi, tiyatro sorunsalını gelecek kuşaklara daha iyi belgelemek üzere ön plana alındı. Gelecek kuşakların gelişimine, eğitimine ve virüslerle ilgili bilinçlenmesine yönelik filmin gençler için ilgi çekici özelliğini arttırma yönünde benimsenen performatif ve katılımıcı tarzda kurgusal öğelerle belgesel sunum tekniği uygulandı.

Dünyada belgesel filmin kavram olarak gelişiminde birçok farklı geleneklerin etkisi olduğu görüldü. Bu gelenekler şunlardır:

1- İngiliz Belgesel Film Okulu
2- Haberciler
3- Kent Senfonileri
4- Propagandacılar
5- Doğalcılar

Belirtilen gelenekler genel hatlarıyla incelendi, ardından tez eser çalışmasının belgesel oluşturma işleyişi, öncelikle belgesel filmi ön plana alıp dünya belgesel akımları içerisinde belgesel filmciliğin tarihinde ve gelişiminde önemli bir yeri olan *'İngiliz Belgesel Film Okulu'* geleneğinin günümüz belgeseline olan katkıları ön plana alındı. Yapılan araştırmalarda, sinemanın belgesel film ile başladığını, zamanla belgesel film ile kurmaca filmin birbirinden ayrıldığı görülür. Belgesel filmde gerçek bir olay kendi dokümanları, yaşayan gerçek karakterler ile olduğu gibi verilir. Sinemada gerçek, gerçeklik ve kurmaca ilişkisi etraflıca araştırıldığında, Platon ve Aristoteles döneminden beri felsefeciler tarafından araştırılan en önemli konuların başında yer alan gerçek kavramı, Demoğlu (2013) araştırmalarında da günümüz teknolojisinin insanlığı getirdiği post modern çağda bir kez daha irdelenerek gerçeğin aslında dünyada ve evrende var olan her şey olduğu sonucuna varılmıştır:

> Felsefenin temel sorusu olan 'Gerçek Nedir?', çağlar boyu insanoğlunun cevabını aradığı, farklı temsillerle yorumladığı ve açığa çıkarmaya çalıştığı bir soru olarak var olmaya devam etmektedir. Gerçek kavramı tartışıldığı ilk günden bugüne oldukça değişmiştir. Teknolojik gelişmeler, kitle iletişim araçları, yasadığımız çağı görsel çağ haline getirmiştir. Gerçeklerin imajlara dönüştüğü, zaman kavramının giderek soyutlaşmakta olduğunu yaşadığımız görsel çağda

gerçeklik, artık Platon'un ve Aristoteles'in bahsettiği gerçeklik ile bağlantılı ama daha başka bir kavramdır. Geçmiş duygusunun yitirilmesi, gerçekliğin yerini imajların alması, simülarklarla donanmış, simülasyon evreni, her yeri kaplayan göstergeler karmaşası ile bezeli bir post modern çağda gerçeklik yön değiştirmiştir. Bu simülasyon evreninde yaşayanlar gerçeğin peşinde değildir. Yazılı kültürden görsel kültüre geçen insanoğlu gördüğünü algılamakta, gördüğüne inanmaktadır. Kapitalizmin etkisiyle, gündelik yaşantıda tüketim kültürünün baskın hale geldiği çağımızda geçicilik, gündelik haz, anı yaşamak gibi kavramlar önem kazanmıştır. Gerçeklik izlenimleri her yerdedir, gerçeğin nerede olduğu önemli değildir (Demoğlu, 2013, s. 2).

Yukarıdaki bilgilerin sonucunda, belgesel sinemada gerçek ve kurgunun iç içe geçişi ortaya konulur. Belgesel sinema konusunda Sert'in eseri konuyla ilgili geniş çaplı bilgi barındırır. (2021)

"BİR MİNÖR MANİFESTO OLARAK BELGESELİN TEMEL İLKELERİ

Temel ilkeler, ilk olarak 1932 yılında Cinema Quartely'de yayınlanır. Grierson bunu bir küçük (minör) manifesto olarak ifade eder.

1- İnanıyoruz ki sinemanın dolaşabilme, gözlemleme ve yaşamın kendisinden kesitler gösterebilme kapasitesi yeni ve önemli bir sanat biçimi olarak kullanılabilir. Stüdyo filmleri, çoğu zaman perdenin gerçek dünyaya açılma olanağını ihmal edegelmiştir. Belgesel, yaşayan bir sahneyi ya da hikayeyi görüntüler. Stüdyo filmleri oyuncuların yapay arka planlarla canlandırıldığı hikayeleri görüntüler.

2- İnanıyoruz ki özgün (ya da doğal) oyuncu ve özgün (ya da doğal) sahne modern dünyayı perdede yorumlamak için daha iyi bir yol gösterir.

Bunlar sinemaya daha çok malzeme verir.

Bunlar sinemaya sayısız imge gücü verir.

Bunlar gerçek dünyadaki daha karmaşık ve şaşırtıcı olup bitenlere karşı, stüdyo zihninin tasarladığından ya da stüdyo teknisyeninin yeniden yaratılabileceğinden daha fazla yorumlama gücü verir.

3- İnanıyoruz ki gerçek dünyadan alınan malzeme ve hikayeler, canlandırılandan daha iyi (felsefi anlamda daha gerçek) olabilecektir. Kendiliğinden hareketin perdede özel bir değeri vardır. Sinema, geleneğin oluşturduğu ya da zamanın pürüzsüz bir şekilde aşındırdığı hareketi geliştirmek için etkileyici bir kapasiteye sahiptir. Onun gelişigüzel dikdörtgeni hareketi özellikle ortaya çıkarır; onu zaman ve uzamda büyük ölçüde şekillendirir. Buna bir de stüdyonun yalpalayan tekniklerinin ve şehirli oyuncunun zambak – parmaklı yorumlarının yapmasına imkan olmayan belgeselin sağlayabileceği samimi bir bilgi ve etkiyi de ekleyin. (151-152)"

Grierson bu üç maddeyi sıraladıktan sonra, stüdyoların kendi tarzlarında dünyayı şaşırtacak sanat eserleri üretemeyeceğini kastetmediğini, bunu yadsımadığını söyler. Bu küçük manifestoda belgesele dair savunduğu, basitçe, onun yaşayan gerçeklerden yaratıcı çalışmalar yapma, gerçekleştirme fırsatı olduğudur. Belgesel sinemayı seçmek, roman yerine şiiri seçmek kadar farklı bir seçimdir. (Hardy, 1971)."

İngiliz Belgesel Okulu'nun kurucularından John Grierson'un belgesel ile ilgili tanımını ise Nichols'un kitabında *'Gerçeğin yaratıcı bir şekilde işlenmesi ve veya yorumlanması'* olarak yer bulur. (Nichols, 2017, s. 27).

Genel bir bakış açısıyla belgeseli diğer filmlerden ayıran özellikler şu şekillerde sınıflandırılabilir:

1- Belgesel Film, gerçeğin peşindedir.

2- Her türlü filmde kullanılan görsel unsurlar (canlandırma dahil) belgeselde kullanılır.

3- Belgesel filmin bir gerçeği ortaya çıkarma amacı vardır.

4- Belgesel, belirlenen amaç doğrultusunda toplanan görsel ve diğer unsurları bir kurgu mantığıyla işleyen yapım türüdür.

Yukarıdaki özelliklerden yola çıkarak belgesel film şöyle tanımlanabilir: Belgesel film, gerçeği ortaya çıkarmak amacıyla görüntünün dilini kullanarak belirli bir kurgu mantığıyla gerçekleştirilen yapım türüdür. Belgesel filmin her yeni tanımı, yeni yapılacak belgesel filmlerle değişecektir. Ancak, belgesel film özünde taşıdığı ***'Gerçeklik'*** kavramından uzaklaşmadan varlığını sürdürecektir.

> Özün kaybolması, belgesel filmin tür olarak sonu olacaktır (Kurulay, 2021, s. 15-16).

Sert'e göre, "Grierson'un belgesel düşüncesinin kariyeri boyunca gelişmesi, Martin Stollery'nin *"First Principles"*ın Screen'de yayınlanan makalesinde anlatılır. Bu nedenle, First Principles, Grierson'un belgesel film anlamında tek açıklaması değildir, *Grierson on Documentary* adlı eseri günümüzde halen önemli bir kaynaktır." Sert'e göre; "Yeni Gerçekçilik akımı 1950'lere kadar belgesel sinemanın gelişimine bu anlamda katkıda bulunur. Bazin, yeni gerçekçiler akımının bu yaklaşımının sanatın oluşumuna da etki ettiğini iddia eder." (Sert, 207) "Eğer olay, kamera açıları, bilinçli seçilmiş kamera konumları aracılığıyla daha fazla ışık tutması gerekmeden kendi başına yeterliyse, bunun nedeni, sanatın nihayetinde benzemeye çalıştığı doğanın maskesini düşürmesini mümkün kılan mükemmel bir parlaklık aşamasına ulaşmış olmasıdır" (Bazin, 2007, s. 181).

Feridun Akyürek'in Senaryo Yazarı Olmak / Senaryo Yazmak kitabı belgesel senaryosu konusunda kaynak oluşturur:

> Sinema, insan gerkesinimlerine ilişkin sorunları işleyerek, geleceğe yönelik çözümlerle izleyicisine dramatik bir yolculuk sunmalıdır. Sinema, insanın yaşadığı ve yaşamakta olduğu yaşamı daha olumlu yönde değiştirmeyi, bilinçlendirmeyi, göstermeyi savlamalıdır. Böylece, izleyici ya arınır (katharsis) ya da bilinçlenir. Sinemacı, her iki durumda izleyicinin yapısından gelen bu özelliği gözden uzak tutmaz, bir yandan ortaya eğlendirici, ilgi çekici bir film çıkmasını sağlamaya özen gösterirken, diğer yandan yapıtının iletisini en anlaşılır bir biçimde vermeye çalışır (Akyürek F. , 2012, s. 23)

Yukarıdaki alıntıda belirtilen biçimde tez çalışması eserinin senaryosunda, sinemanın özellikleri sıralanırken bir kitle aracı olduğu, kişinin ve toplumun dikkatini belli bir sorunsalda odakladığı ve bu sorunsalı kitleye iletmek görevini yüklendiği belirtilir. Aynı zamanda sinema bir güzel sanat dalıdır ve güzel sanatların ortak noktalarından beslenmelidir bilgisi senaryo oluşumunda göz önünde bulundurulur. Bir diğer taraftan seyircinin arınması ve bilinçlendirilmesi hedeflendiğinden, sinemanın bir anlatım aracı olduğu göz önünde bulundurularak; hedeflediği kitleye doğru, açık, net bir konuşma örgüsü ve müzikle sorunsalını anlatmasına senaryoda dikkat edilir; sinemanın bir eğitim

aracı olduğu, izleyenlerin yaşanan dönemden bir ders çıkarması ve gelecek kuşaklara bir eğitim belgesi olarak kalması yönünde belgesel eserin senaryosunda akılda kalıcı replikler kullanılmasına özen gösterilir Ana belgesel senaryosu ise tamamen yakın tarihi kapsadığı için bilgi ve belgelerin eksiksiz, doğru ve hatırlatıcı olması sağlanır.

4.1 Kuramsal Çerçeve ve Belgesel Film Çekim Tekniği

Tez çalışması kapsamında hazırlanan belgesel filmde, pandemi ve tiyatro kavramları ön plana alınarak İspanyol Gribi ve Covid-19 hastalıklarının tiyatro sanatı üzerindeki etkilerini ortaya koymak amaçlanır. Belgeselin ilk bölümünde İspanyol Gribi vurgulandığından İspanyol Gribi ile ilgili bilgiler, sosyal hayat ve dönemin şartlarında tiyatro işleyişi, yaşam şartları seslendirme tekniğiyle, İspanyol gribinin yayılımı animasyon tekniğiyle gösterilir. Belgeselin ikinci bölümü ise İspanyol Gribinden 100 yıl sonra yaşanan benzer bir küresel pandemi olan Covid-19'un tiyatro sanatı üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak üzere yapılan çalışmalara yer verilir. Bu etkileri ortaya koymak üzere farklı ortamlarda dijital, canlı, açık alan, kapalı alan olmak üzere gözlemler yapıldı, fotoğraf ve video çekimleri filmin ana görsellerini oluşturmak üzere kronolojik olarak filmde seçilerek kullanıldı. Kurgu aşamasında kurgu tekniklerinden ve animasyon çalışmalardan yararlanılarak daha hareketli, canlı ve hayatın devam ettiğini vurgulayan müzikler kullanıldı. Filmde performatif ve katılımcı bakış açısı hakim kılındı.

4.1.1 Belgesel film yapım sürecinde görsellik bağlamında incelenen eserler

Belgesel Film yapım sürecinde eserin gelecek kuşaklarda izlenebilirliğini arttırmak üzere meddah sembolü modernize edildi, esprili repliklerle tiyatronun en sürdürülebilir sanatlardan biri olduğu vurgulandı.

İ.B.B Şehir Tiyatroları çekimlerinde kullanılan yakın plan röportaj çekim tekniği ve dış seslerin belgesele dahil edilmesi tekniği **Otel Odaları: Bir Valize Sığan Hayatlar** belgeselinden ilham alındı. Ayrıca Covid-19 ve İspanyol Gribi pandemilerin dünya üzerindeki yayılımlarını göstermek amacıyla hazırlanan animasyonlar TRT Belgesel'deki **Savaşın Efsaneleri** belgeselindeki bazı animasyonlardan ilham alınarak oluşturuldu.

4.2 “Her Yokluk Bir Var Oluştur” Belgesel Filmi Yapım Süreci

“Pandemide Tiyatro” konulu çalışma kapsamında hazırlanan, performatif ve katılımcı gözlemci mantığıyla oluşturulan ***“Her Yokluk Bir Var Oluştur”*** isimli 20 dakikalık belgesel film için yapılan ilk çalışma 20 Mayıs 2021 tarihinde gerçekleşti. Tiyatroların kapalı olduğu dönemde ‘Yokluk’ kavramının tiyatroda tam olarak yaşandığı eş zamanlı mekan çekimi yapmak amacıyla Kadiköy- Moda’daki eski yerinde bulunan Duru Tiyatro’ya gidildi. Tiyatroda boşluk kavramı ve algısını izleyicide görsel olarak hissettirmek, izleyicinin empati kurmasını sağlamak, filmin ana sorunsalı olan varlık ve yokluk kavramını filmin ilk sahnesinden vurgulamak ve belgelemek için boş tiyatro sahnesi, boş koltuklar, boş koridorların çekimi yapıldı. Duru Tiyatro müdürü Cenk Yanılmaz ile Covid-19 önlemleri çerçevesinde röportaj yapıldı, 2020-2021 aşısız Covid-19 dönemi ile ilgili bilgiler alındı.

Covid-19 aşılı döneme geçilip tiyatroların oyunlarını açık ve kapalı alanlarda sergilemeye başladıkları dönem olan 3 Temmuz 2021 tarihi, Duru Tiyatro’nun aynı zamanda çeşitli nedenlerden dolayı Kadıköy Moda Sahnesini kapatıp farklı bir mekana geçmeden Covid önlemleri çerçevesinde oynadığı son oyun **“İki Bekar”** oyunu, gözlem ve röportaj çekimleri için ziyaret edildi. Oyun başlamadan önce gelen seyircilerin Covid önlemleri kapsamında oyunu bekleme atmosferi çekildi. Ardından tiyatro emekçileri, müzisyenler ve oyuncularla Covid 19 aşısız dönem ile ilgili röportajlar yapıldı. Alımlayıcıların oyuna girişi ve oyun başlamadan önce tiyatro sahnesi ve tiyatro salonunun atmosferi ile ilgili çekim yapıldı. Tiyatro başlangıcının çekimi alındı. Alımlayıcılar ile ayrıca röportajlar yapıldı.

18 Eylül 2021 tarihinde Baba Sahne **“Bir Baba Hamlet”** isimli oyununu Selamiçeşme Özgürlük Parkı Açık hava Tiyatrosu’nda gerçekleştirdi. Başrollerinde Şevket Çoruh ve Günay Karacaoğlu gibi isimlerin yer aldığı “**Bir Baba Hamlet”** isimli oyun saat 21:00-23:00 arası oynandı. Oyun başlamadan önce alımlayıcıların tiyatro oyununu beklemesi, çevre çekimi ve oyunun başlangıcı çekildi. Oyun başlamadan önce alımlayıcıların yerlerini alması ve oyunu beklemesi ile ilgili çekim yapıldıktan sonra başlangıç çekimi yapıldı. Son olarak, oyunun ilk 5 dakikası çekildi. Bu çekimin amacı kapalı alanda ve açık alanda uygulanan iki farklı oyunla ilgili gözlem yapmaktı.

25 Eylül 2021 tarihinde Duru Tiyatro Ataşehir'deki yeni sahnede **"İki Bekar"** isimli oyun oynandı ve kalabalık bir tiyatro alımlayıcısı oyunu izledi. İlk oyunun fotoğraf çekimleri ve mekan çekimi yapıldı. Bunun yanında sezon içinde **"Irgat"**, **"Otelde Cinayet"** gibi oyunlarda sahnede sergilendi.

Ekim 2021- Mart 2022 sürecinde tez eseri dokümanları, doküman araştırması, senaryo yazımı gibi yazılı kısımlar derlendi. 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü aktif bir oyun İstanbul Sahnelerinde oynanmadı ama Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Dekor Bölümü, bölüm kuruluşundan itibaren tiyatro sanatı için bölümce yaptıklarını bir sergi ile Mimar Sinan Üniversitesi Tophane-i Amire sergi salonunda bir söyleşi ve sergiyle paylaştı. 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü'ndeki bu etkinlik yerinde gözlemlendi ve sahne dekor öğrencileriyle sohbet edildi. 27 Mart Tiyatrolar haftası kapsamında Maltepe Üniversitesi'nde düzenlenen etkinliklere gidildi. **"Problem"**, **"Hizmetçiler"**, **"Yaban Arısı"** gibi oyunlar izlendi, ortam çekimleri yapıldı. 1 Nisan 2022 tarihinde misafir olarak gelen, merhum tiyatro eleştirmeni, yazar Ragıp Ertuğrul tarafından düzenlenen ***"Pandemi Koşullarında Bağımsız Tiyatrolar"*** söyleşisine katılındı. Söyleşiden kısa kesitler alındı. Söyleşi sonrasında Ragıp Ertuğrul ile Covid-19'un tiyatro sanatına etkileri kapsamında kısa bir röportaj yapıldı. (Bu röportaj Ragıp Ertuğrul'un yaşarken verdiği maalesef son röportaj oldu.)

17 Nisan 2022 tarihinde Türk tiyatrosuna farklı bir yorum katan ve Monologlar çerçevesinde tek kişilik oyunların aynı mekanda, aynı saat diliminde paralel olarak sergilendiği Monologlar Müzesi'nin gösterisine gidildi. Batur Belirdi, Haydar Köyel, Kerem Pilavcı, Eren Çiğdem ve Tuğçe Şahin gibi oyuncular tarafından sergilenen tek kişilik oyunlardan oluşan **"Monologlar Müzesi Balat"** serisi izlendi. Çekimler yapıldı. Oyun sonrası oyuncu ve alımlayıcılarla kısa röportajlar yapıldı.

22 Nisan 2022 tarihinde ise Caddebostan Kültür Merkezi'nde Cem Davran ile tiyatro sektörünün Covid dönemi ve sonrası görüşlerini aktardığı kısa bir röportaj yapıldı. Spontan bir görüşme olduğu ve video çekimi yapmaya müsait bir ortam olmadığı için görüşme fotoğraflarla belgelendi.

27 Nisan 2022 tarihinde **İ.B.B Şehir Tiyatroları** Gazhane Müzesi'nde oynanan **"Kutlama"** oyunu öncesi ve sonrası çekimler yapıldı. Ortam çekimleri yapıldı.

Alımlayıcılarla röportajlar yapıldı. Oyun sonrası emekçi ve oyuncularla da röportajlar yapıldı. Bu arada oyun sırasında İ.B.B Şehir Tiyatroları Çalışan Memur İdari Amir Yardımcısı Osman Suiçmez ile röportaj yapıldı. Covid-19 döneminde İstanbul Anadolu Yakası'nda açılan İ.B.B Şehir Tiyatrolarının iki sahnesi bulunan Gazhane Müzesi ve sahnesinde ortam çekimleri yapıldı. Bu mekanın örneklem alınmasının en önemli nedeni Covid-19 dönemi inşasının devam edip dönem içinde açılmasıdır.

15 Mayıs 2022 tarihinde ise Kartal Sanat Tiyatrosu'na gidildi. Öncelikle "**Hangisi Karısı"** oyununun sahnelenme öncesi tiyatroda genel çekimler yapıldı. Oyun izlendi. Oyun başlangıcı, ortası ve sonunda çekimler yapıldı. Oyun sonrası oyuncularla röportaj çekimleri yapıldı.

Haziran 2022 döneminde Maltepe Üniversitesi'nde oynanan **"Size Nasıl Geliyorsa"**, **"Yanık Saraylar"** gibi Sahne Sanatları bölümü öğrencileri tarafından düzenlenen oyunlara gidildi. Tiyatro ortamı belgelendi. Ayrıca tiyatroda yokluk kavramını gösteren, İspanyol Gribi dönemini belirten görüntüler bulundu.

Temmuz – Ağustos 2022 döneminde tez eseri konusu sürecinde yapılan bütün çekimler önceden senaryolaştırılan belgesel film, çekim senaryosu ile kurguya girdi. Belgesel eserin müzikleri, ulusal ve uluslararası düzeyde belgesel film müzik yapımcısı Murat Tuğsuz ile yapılan görüşmeler sonrası onun izniyle bestelerinden seçildi ve kullanıldı. Seslendirme ve senaryoda yer alan zaman atlamalı kurgu bölümünün çekimleri Duru Tiyatro Ataşehir'de planlandı. Seslendirme için sanatçı Eylül Öztürk ile görüşüldü.

4.3 "Her Yokluk Bir Var Oluştur" Filmine Yönelik Teknik Bilgiler

4.3.1 Hikâye

Yıl 2040. Sırtı dönük bir adam restoranın giriş kapısına doğru yürür. Restoranda 20 -30 yaş arası gençler kendi aralarında gülüşerek neşeli bir şekilde sohbet ederler. Bu sırada 45 yaşlarında, 1.85 boylarında, hafif kırlaşmış saçları üzerinde mavi bir kot pantolon, mavi gömlek, ayağında spor ayakkabılar, ağzında kırmızı bandana olan bir adam restorana girer, sahneye doğru yürür. Genç seyirciler şaşkınlıkla birbirlerine bakarlar, ortamda şaşkınlık havası oluşur. Meddah sahnedeki bar sandalyesine oturur, konuşmaya başlar. Klasik Meddah başlangıç cümlesiyle söze başlar ve tiyatro sanatını etkileyen

salgınları anlatacağını söyler. Meddah tiyatro sahnesine doğru yürür, gençler de onu takip ederler.

Yeni nesil meddah, tiyatro sahnesinde İspanyol gribi dönemini anlatan bir iki cümlü kurar, ardından belgeselin İspanyol Gribi dönemi perdede akar. Ardından 2020 Covid-19 dönemi ile ilgili bir cümle kurar. Belgeselin ilk bölümünde görsel olarak boşluk ve yokluk vurguları sonrası tiyatro tarihi ve pandemi tarihi iç içe geçerek aktarılır. 2020 yılı COVID-19 dönemine geçilir. Burada, aşısız zamanlar, kapanan dükkanlar, boş sokak fotoğrafları, boş tiyatro salonları fotoğrafları siyah-beyaz biçimde verilir. Vaka ve ölüm sayıları grafikleri gösterilir. Çaresiz dönemde bile tiyatronun çevrimiçi devam ettiği, bilgisayar ekranında gösterilen belli oyun parçalarıyla vurgulanır. O dönem yaşadıklarını anlatan tiyatrocuların röportajlarına yer verilir. Çaresizlik ve Yokluk kavramlarına vurgu yapılır. Belgeselin birinci bölümü aşısız dönem sonu Mayıs 2021'de biter. Belgeselin ikinci bölümünde 2021 yılı aşılı COVID-19 dönemine girilir. Önce açıkhava tiyatroları kesitleri ve röportajları, sonra tiyatroların toparlanması belirtilir. Tiyatro salonlarının pandemi önlemleri çerçevesinde doldurulması ve oyunların oynanması gösterilir. 2021 dönemi röportajlara, yeniden sahnelere kavuşan tiyatro çalışanlarının görüşlerine yer verilir. Örneklem olarak alınan tiyatro sahnelerinin ve gruplarının 2021 Temmuz sonrası program akışları, tiyatro oyunlarından kesitler ve genel olarak 2021 sonu halkın sosyal ve ekonomik anlamda yaşadığı zorluklar belli başlıklar ve fotoğraflarla aktarılır. Ardından 2022 yılı Covid-19 süreci görselleri, salgının hafiflemesi konusuna vurgu yapılır. Tiyatro sanatının toparlanma süreci gösterilir. Sahnede tiyatro oyunlarının kesitleri, röportajlar akmaya devam eder.

Meddah 2020-2022 yılları arası dönemi toparlayan 1-2 cümle kurar. Kalabalıktan gelen bir soruya yanıt olarak, *'Tiyatro her zorluğu aşar ve sonsuza kadar yaşar.'* söylemiyle belgesel hikayesi sona bağlanır.Genç izleyiciler meddahı alkışlamaya başlar. Ayağa kalkarlar. Ayakta uzun uzun alkışlar. Film biter.

4.3.2 Sinopsis

'Her yokluk bir varoluştur' isimli belgesel, sade, anlaşılır, akılda kalıcı spontan bir bakış açısı ile '*Tiyatro Sanatı'nın tüm yokluk dönemlerine baş kaldırırcasına sürekliliğini vurgulamak* amacıyla hazırlandı. Belgeselin başlangıç, bitiş kısmı ve bölümler arasında

da tiyatronun yıllar boyu sürdürülebilir olduğunu vurgulamak üzere meddah sembolü seçildi. Meddah salgınların tiyatro sanatına etkileriyle ilgili gençlere bilgi verdi. Meddah bölümleri ve belgesel film içiçe geçerek Covid-19 Pandemi dönemindeki yakın tarihi, detaylarıyla anımsatmak ve geleceğe bu dönemle ilgili tarihi belge oluşturmak için filmleştirildi. Pandemiyle bağlantılı yaşananlar, sosyal anlamda ve tiyatro çalışanları özelinde tarafsız bir üslupla röportajlar, genel çekimler ve dönem fotoğrafları ile filmde yer aldı.

4.3.3 Tretman

Dokümanter tarzda oluşturulan belgesel eser, meddahın restoranın giriş kapısına doğru yürüdüğünü göstererek başlar. Ardından restorandaki gençlerin sohbet ortamı verilir.Boş sahne, restoran ortamı, masalarda oturan gençler. Gençler masarlarda oturup kendi aralarında sohbet ederler, neşeyle konuşup gülüşürler. Bu sırada ağzında kırmızı bandana olan bir adam restorana girer, sahneye doğru yürür.

Ağzı bandanalı adam aslında bir meddahtır. Meddah, olup biteni halka özel bir dille aktaran kişidir ve 2040 yılında tiyatronun bu önemli karakterini temsil eden meddah, 20 yıl önce yaşanan salgın dönemindeki olayları ve bu olayların tiyatro sanatını nasıl etkilediğini gençlere anlatmaya başlar.

Yeni nesil meddah, son yüzyılı etkileyen ilk salgın olan İspanyol gribi dönemini anlatarak salgınlarla ilgili giriş yapar ve belgeselin İspanyol Gribi dönemi perdede akar.

Meddah 2020 Covid-19 dönemi ile ilgili bilgilerle devam eder. Perdede belgeselin birinci bölümü olan 2020 yılı aşısız pandemi dönemi akmaya başlar. Görseller, bilgiler, istatistiksel veriler, anlatı seslendirme ve konunun tiyatro kısmı, çevrimiçi tiyatro etkinliklerinin tarihleri ve görsel kesitleri ilk bölümde yer alır. Belgeselde insanların en ümitsiz ve en sıkıntılı anlarını burada vurgulanır.

Ardından belgeselin ikinci bölümü 2021 Covid-19 süreci akar. Burada önce salgının yükselmesi, mutasyonlu virüsler, kapanma dönemi konuları gösterilir. Ardından umudu yeşerten aşı çalışmaları bulunması ve aşıyla ilgili yapılan çalışmalara değinilir. Perdede aşılı pandemi dönemi ile ilgili görseller, istatistiksel veriler, anket sonuçları, röportajlardan kesitler akar. Pandemi sonrası tiyatro sanatının toparlanma sürecini anlatan video kesitleri ve görseller verilir. Ardından 2022 yılı Covid-19 süreci görselleri, salgının

hafiflemesi konusuna vurgu yapılır. Tiyatro sanatının toparlanma süreci gösterilir. Sahnede tiyatro oyunlarının kesitleri, röportajlar akmaya devam eder.

Son bölümde meddah, gençlerden birinin bu salgının nasıl bittiğini sormasıyla salgının bitişiyle ilgili bilgi verir ve son repliğini söyler.

‘’***Her salgın bir gün biter, her gecenin bir sabahı vardır. Tiyatro her zorluğu aşar. Tiyatro sonsuza kadar yaşar.***’’ der.

Seyirciler ayağa kalkarak meddahı alkışlamaya başlarlar. Uzunca alkışlarlar. Film biter.

4.3.4 Ayrımlama senaryosu

Belgesel film çalışması dokümanter dramatik tarzda oluşturuldu. İlk olarak meddah senaryosu yazıldı, ardından belgesel senaryosu oluşturuldu. Filmde zaman atlaması yapılarak meddah senaryosu ile belgesel senaryosu bir arada kullanıldı.

4.3.4.1 Meddah Senaryosu

1. DIŞ/GECE/SOKAK

Yıl 2040…

Mevsim yaz…

Sırtı dönük suratı görünmeyen bir adam…

Adam restoranın giriş kapısına doğru yürür…

Masalarda 20-30 yaş arası genç kadın ve erkekler oturup sohbet ederler. Bir genç masadan elinde kahvesiyle kalkıp yan masaya gider. Ortaya konuşur.

GENÇ ADAM
Bu akşam programda kim varmış bileniniz var mı?

GENÇ KADIN
Sürprizmiş.

GENÇ ADAM
Hadi bakalım, iyi eğlenceler.

Gençler sohbet etmeye devam ederler.

Bu sırada dışarıdan bir adam restoranın içine doğru girer.

45 yaşlarında, 1.85 boylarında, hafif kırlaşmış saçlarıyla, üzerinde mavi bir kot pantolon, mavi gömlek, ayağında beyaz spor ayakkabılar, ağzında kırmızı bandana olan adam sahneye doğru yürür.

Seyirciler ne olduğunu anlamadan birbirlerine bakarlar.

Adam sahnenin önünde durur.

Dinç görüntüsü ile masaları muzipçe gülümseyen bakışlarla tarar.

Arkasında duran bar sandalyesine ilişir.

KESME

2. İÇ/GECE/RESTORAN

Sahnedeki adam, gür ve net bir sesle tane tane konuşmaya başlar.

MEDDAH
Hak dostum hak
Bak hele bir bak
Ne savaşlar, ne felaketler, ne salgın hastalıklar gördü şu yaşlı dünya.
Ama bakın!
Şimdi buradayız.
Bakalım neler konuşacağız?
Neleeer geldiiii, neleeeer geçtiiii.
Kim bilir daha neler göreceğiz.

Genç seyirciler merakla meddahı dinlerler.

MEDDAH
Hepinizin olduğu gibi benim de eskiden bir dedem vardı. Hatta büyük dedem bir meddahtı.

SEYİRCİ 1
Meddah ta ne?

MEDDAH
Meddah bir hikaye anlatıcısı, kökenleri çook eskiye dayanır.
Aynı benim de böyle oturduğum gibi yüksek bir yere oturup olanı biteni baştan sona anlatandır.

Kalabalık genç seyirci grubundaki seyircilerden biri sabırsızca meddaha seslenir.

SEYİRCİ 2
Peki bunları anlatırken neden ağzınıza bandana bağlıyorsunuz? Meddah'ın ağzında bandana mı olur?

MEDDAH
Hayır, hayır, hayır… Bu hikayenin baş kahramanı o!
Ama siz beni rahat duyasınız diye birazdan onu çıkaracağım.

Meddah ağzındaki bandanayı çözer, herkesin fark edeceği derin bir nefes alır.

MEDDAH

Gençler!
Bu gece size dünyayı sarsan salgınların canımız tiyatromuzu nasıl etkilediğini anlatacağım.
Ama burada değil,
Hadi kalkın,toparlanın.
Kalkın Kalkın

SEYİRCİ 3
Ne yapıyoruz ki?

MEDDAH
Hadi sahneye…

Seyirciler masalardan kalkıp meddahı takip ederek tiyatro sahnesine geçerler.

KESME

3. İÇ/GECE/ SAHNE

Tiyatro sahnesinde meddah bar sandalyesine oturur.

Konuşmaya başlar.

MEDDAH

Çok değil bundan 20 yıl önce ve ondan önceki salgın zamanlarında insanlar maskeyi sadece bir şey yerken ve ya yalnızken çıkarırlardı.

Hiç mi görmediniz büyüklerinizin maskeli fotoğraflarını?

Seyirciler meddahı izlemeye devam ederler.

MEDDAH

Çıkarmasam da bu meredi dedelerinizin alıştığı gibi siz de alışırdınız maskeli konuşmalara.

Neyse uzatmayalım hikayemize geçelim.

Yıl 1918, İspanyol Gribi diye bir salgın....

KARARMA

4. İÇ/GECE/ SAHNE

MEDDAH

Gençler! Hiç duymuş muydunuz?
Ulu Önderimizin İspanyol Gribini iki kez geçirdiğini ve onu yendiğini.
Eğer yenik düşseydi acaba şu anda bu mekanda kimler olurdu ve acaba bu anı kimler yaşardı?

KARARMA

5. İÇ/GECE/ SAHNE

MEDDAH

İşte bu, insanlığın ve tiyatro sanatının Covid-19 denen virüsle sınavıdır.

KARARMA

6. İÇ/GECE/TERAS RESTORAN-SAHNE

MEDDAH

Gördünüz gençler!

SEYİRCİ 4

Peki nasıl bitti bu kabus?

MEDDAH

**Nasıl kurtulduk diye soruyorsun,
2022 yılının Haziran ayından itibaren bu Covid-19 denen virüs yavaş yavaş kendini bitirdi ve gribe dönüştü.**

'Her salgın bir gün biter, her akşamın bir sabahı vardır. Tiyatro her zorluğu aşar, tiyatro sonsuza dek yaşar.'

Seyirciler ayağa kalkarlar, meddahı uzun uzun alkışlarlar

Meddah seyircilere selam verir

4.3.4.2 Belgesel Senaryosu

1. DIŞ/GÜN/FARKLIMEKANLAR

İspanyol Gribi görüntüleri, Fort Riley Askeri Üssü görüntüleri, İspanyol Gribi Amerika'dan Avrupa kıtasına yayılımı, Asya ve Avustralya kıtalarına yayılımı dünya haritası üzerinde gösterilir

SESLENDİRME

İspanyol Gribi adlı virüs ilk olarak Amerika'nın Kansas eyaletinde görüldü. Fort Riley askeri üssünde başlayan salgın bir ay içerisinde tüm Amerika kıtasına yayıldı. Nisan 1918'den itibaren Amerikan askerlerinin gemilerle Avrupa'ya nakledilmesi sonucu önce Fransa'ya, oradan bütün Avrupa kıtasına yayıldı.

Salgından ölen askerlerin görüntüleri verilir

Salgınla mücadele eden doktor ve hasta fotoğrafları arka arkaya verilmeye devam eder

SESLENDİRME

Hastalığın yayılımının hızlanması eğlence yerleri, toplu taşıma sistemleri, sinema, okul ve tiyatroların kapanmasına neden oldu.

Boş sinema, tiyatro salonu görüntüleri verilir

SESLENDİRME

1919 Mayıs ayından itibaren salgın kuzey yarımkürede etkisini azalttı. Kapanan yerler tekrar açıldı. Tiyatro oyunları oynanmaya başlandı. Tiyatro sanatı varlığını sürdürmeye devam etti. Güney Yarımküredeyse salgın 1920 yılında sona erdi.

Sahnede, 1919 İspanyol Gribi salgın düşüşü grafiği verilir

Açılan tiyatro salonu ve sinema görüntüleri verilir

Harita üzerinde salgın bitişi vurgulanır

KESME

2. DIŞ/GÜN/FARKLI MEKANLAR

Covid 19 yayılımı harita üzerinde gösterilir

SESLENDİRME

Yıl 2020, Mart ayının 11'i... 2019'un Aralık ayında Çin'de ortaya çıkan Covid-19 isimli virüs resmi olarak ülkemizde de dünya ile birlikte salgın hastalık ilan edildi. Bir anda yokluklarla imtihanımız başladı, sokaklar bomboş kaldı, insanlar evlerine kapanmak zorunda kaldı. Bu neslin hiç yaşamadığı gelecek neslin de öncesini hiç bilemeyeceği günler geldi. Bütün sahne sanatları ile ilgili etkinlikler, gösteriler iptal edildi, sanat yeni bir yol buldu kendine ve dijital ortama taşındı. Bu virüse karşı ne ilaç ne aşı vardı. Hastalık, birçok tiyatro sanatçısı ve emekçisine de bulaştı ve yeri doldurulamayacak değerlerimizi aramızdan aldı. Her yerde ve her tiyatroda artık yokluk var oldu!

Sahnede boş sokak, evlerine kapanan insan görüntüleri verilir

Boş tiyatro görüntüleri verilir

Covid 19 virüsüne yenik düşen sanatçı fotoğrafları verilir

SESLENDİRME

Vaka ve ölüm artışları dolayısıyla sokağa çıkma yasakları getirildi.

Boş sokak fotoğrafı renkli olarak verilir

SESLENDİRME

Tiyatro gösterimi, eğitim gibi toplu yapılan faaliyetler, konserler online ortama taşındı.

Sahnede, 'Monologlar Müzesi- Feramus Pis' tiyatro oyunu görütüleri arka arkaya verilir

HES Kodu uygulaması video kesiti verilir

DURU TİYATRO KADIKÖY- İKİ BEKAR OYUN ÖNCESİ MASKELİ ALIMLAYICI BEKLEME ATMOSFERİ KESİTİ VERİLİR

TİYATRO ALIMLAYICISI PANDEMİ SÜRECİ TİYATRO İZLEME GÖRÜNTÜSÜ VERİLİR

SESLENDİRME

Hayatımıza HES kodu uygulaması girdi. Aşısız, kısıtlı pandemi dönemi başladı. Maske artık hayatımızın bir parçası oldu. İnsanlar yüzlerine maske takarak dışarı çıkmaya başladılar. Kontrollü normalleşme dönemine geçildi. Temmuz ayından itibaren İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelge üzerinden tiyatrolar ve sinema salonları pandemi önlemleri çerçevesinde açıldı. Sinema salonlarında sosyal mesafe kuralları çerçevesinde oturma düzeni sağlandı.

Sahnede sinema salonu maskeli seyirci ve İçişleri Bakanlığı genelgesi verilir

DUYGU UKŞAŞ (TİYATRO ALIMLAYICISI RÖPORTAJ)

Kaldığımız yerden devam ediyormuşuz gibi bir durum var aslında ve inanılmaz iyi hissettirdi. Hani böyle şey çölde susuz kalırsınız su bulursunuz ya kendinize aynen onun gibi.

SESLENDİRME / ALTYAZI (TÜRKÇE)

2020 yazından sonbahara geçildiğinde hastalık artış göstermeye başladı. Vaka ve ölüm oranlarında ciddi artış yaşandı. Kasım ayından itibaren havaların soğumasıyla hastalık yayılımı hızlandı. İkinci dalga yaşanmaya başladı. Aralık ayından itibaren kısıtlamalar başlatıldı. Tiyatro, sinema salonu, bar, restoran, cafe gibi yerler kapatıldı. Sokağa çıkma kısıtlamaları geri getirildi. Hafta içi ve hafta sonu sokağa çıkma kısıtlamaları uygulandı.

Boş tiyatro koridoru, hastalık yayılımı animasyonu, boş koltuklar gösterilir

Sokağa çıkma kısıtlamaları saatleri verilen tablo gösterilir

KESME

3. DIŞ/GÜN/FARKLI MEKANLAR

Dünya haritası üzerinde salgının seyri verilir

Sinovac aşısı görüntüleri verilir

Aşılanma görüntüleri verilir

SESLENDİRME

Yıl 2021. Salgın dünya üzerinde devam etmekte. Pandemi gölgesinde girilen yeni bir yıl. Sinovac isimli aşı Çin'de bulundu, Türkiye'ye getirildi. Ülkemizde birinci sırada 95 yaş ve üzeri vatandaşlar aşılanmaya başladı.
Şubat 2021'den itibaren hastalık dünya üzerinde mutasyona uğramaya başladı. Mutasyonlu virüsler tüm dünyaya hızla yayıldı. Kısmi aşılar, maskeler, el yıkama takıntıları, dezenfektanlar, insanlar arası mesafe ve bulaş riski nedeniyle insanların birbirinden korktuğu virüs etkisinde yeni bir yaşam şekline geçildi.

Mutasyon yayılımı dünya haritasında gösterilir

Sahnede Sosyal Mesefe Koruma görüntüsü verilir

Hastalık bulaşımı animasyonla gösterilir

Baba Sahne boşluk görüntüsüyle tiyatrodaki yokluk vurgulanır

EMRE KINAY İKİ BEKAR OYUNU DİJİTAL ORTAM VERİLİR

Pandemi şartlarında yaşam görüntüsü verilir

SESLENDİRME

Bu süreçte tiyatrolar kapalı kalmaya devam etti, tiyatro oyunları sahnede seyircisiz oynandı. Dijital ortamda gösterimler devam etti. Mart 2021'de kısmi açılmalarla birlikte hastalığın seyri arttı. Hastalığa karşı aşılanmalar 65-60-55 yaşa kadar indirildi. Hastalığın yayılımı tiyatro sanatını derinden etkiledi. Emekçiler, müzisyenler farklı işlerde çalışarak ayakta durma savaşı verdi.

Aşılama görüntüsü verilir.

Sahnede çalışan emekçi, müzisyen kesiti verilir.

CENK YANILMAZ
(DURU TİYATRO GENEL MÜDÜRÜ RÖPORTAJ)

Önümüzdeki yıllarda her sektörde olduğu gibi tiyatroda da bir dijitalleşme ve online platforma doğru eş zamanlı bir kayma olacaktır. Bu, klasik tiyatro anlayışının biteceği anlamına gelmiyor bence. Sadece farklı bir kapı daha açacaktır tiyatrolara.

Covid-19 seyrini arttırma animasyonu verilir.

Özlem Türeci ve Uğur Şahin Fotoğrafı ve Biontech Aşısı görüntüleri eklenir.

Boş koltuk fotoğrafı gösterilir.

Evde kalma uyarısı yapan doktor görüntüsü verilir.

SESLENDİRME

Nisan 2021'den itibaren kapanmalar tekrar başladı. Hastalık seyrini arttırmaya devam etti. Bu sırada Almanya'da Türk göçmenlerin çocukları olarak doğan Prof. Dr. Uğur Şahin ve eşi Dr. Özlem Türeci tarafından bulunan Biontech MRNA aşısı Türkiye'ye getirildi. Açılan yerler tekrar kapandı. Hastalığa karşı aşı 50 yaş sınırına indirildi. Nisan ayının sonunda hastalığın seyrini arttırması sonucu 17 günlük kapanma sürecine girildi. Herkes evlerine kapandı. Sokaklar yeniden bomboş kaldı.

SESLENDİRME

17 Mayıs 2021… Kısıtlı bir dönemden kontrollü normal bir döneme geçiş. Aşılanmanın 45 yaşa indirilmesi sonucu sırası gelen herkes aşılanmaya başladı. Bu süreçte tiyatrolar kapalı kalmaya, oyunlar dijital ortamda oynanmaya devam etti.

Çevirimiçi tiyatro oyunu kesiti gösterilir. (Emre Kınay Yüzleşme Oyunu)

CEM YANILMAZ

(TİYATRO SANATÇISI VE YÖNETMEN RÖPORTAJI)

Tiyatronun büyüsü canlı olması. Yani interaktiften bahsetmiyorum, orda olması, canlı olması, seyirciyle iç içe olması. Hikayemiz bu. Ben, online tiyatronun pandemi geçtikten sonra; pek, gücünü kaybedeceğini düşünüyorum açıkçası.

Aşılanma görüntüsü verilir.

SESLENDİRME

Haziran 2021'den itibaren aşılanma 18 yaşa indirildi. Kısıtlamalar yavaş yavaş kaldırılmaya başlandı. Vaka-ölüm oranlarında düşüş yaşandı.

NURAY ASLAN
(DURU TİYATRO GENEL KOORDİNATÖRÜ RÖPORTAJI)

Sanat biliyorsunuz; damarlarımızda akan bir kan ve toplum için olması gereken bir şey. İnsanların motive olduğu, rahatladığı, aynı zamanda kendilerine bir etkinlik olarak gördükleri ve paylaştıkları bir alan olduğu için biz seyircilerimizle buluşamamaktan çok üzgünüz. Maddi açıdan kendimizden geçtik ama insanlarla bir arada olamamaktan daha çok ben kendimi muzdarip görüyorum bu anlamda. İnşallah bundan sonraki yapılan aşılanmalarda ki insanlar inşallah bu anlamda özen gösterir de aşılamaları yapar da ülke bir yandan bir an evvel bu sıkıntılardan kurtulur ve tekrar bir araya gelip eski günlerimize kavuşuruz.

EBRU SAYAR
(TİYATRO ALIMLAYICISI RÖPORTAJI)

Pandemiden sonra tiyatroya gitmek bir nefes almak gibi. Çünkü çok uzun zamandır kapalı alandayız. Evet, hani genelde şey diyorlar; kapalı alan yine tiyatro ama oraya gidip orada insanları görüp, insanları seyredip gülmek, ağlamak ya da her neyse onları yaşamak nefes almak gibi hissettiriyor. O yüzden, herkesi ben davet ediyorum tiyatro izlemeye.

SESLENDİRME

Kısıtlamaların kaldırılmasıyla birlikte Temmuz ayının ortalarına doğru vaka artışları yaşanmaya başladı. Delta varyantı, Teta varyantı, Beta varyantı, Singapur varyantı gibi mutasyonlu virüsler dünyada yayılım gösterdi.

Hastane laboratuvar çalışan doktor görselleri eklenir.

BİR BABA HAMLET- SELAMİÇEŞME ÖZGÜRLÜK PARKI OYUN ÖNCESİ ATMOSFERİ VE OYUN SAHNELEME ATMOSFERİ KESİTİ VERİLİR.

SESLENDİRME

Ağustos- Eylül- Ekim 2021 döneminde tiyatro sanatı toparlanma sürecine girdi. Tiyatro oyunları açık hava tiyatrolarında gösterime başladı; alışveriş merkezleri, gösteri merkezleri gibi toplu etkinliklerin yapıldığı ortamlarda da oynanarak, tiyatro salonları etkinlikleri başladı.

BİR BABA HAMLET- SELAMİÇEŞME ÖZGÜRLÜK PARKI OYUN GİRİŞ ATMOSFERİ KESİTİ VERİLİR

Pandemi önlemleri çerçevesinde tiyatro alımlayıcılarının oturma düzenleri, kalabalık bir ortam

SESLENDİRME

Emekçiler, sanatçılar toparlanma evresine geçtiler.

SELAMİÇEŞME ÖZGÜRLÜK PARKI BİR BABA HAMLET OYUN KESİTİ VERİLİR

KESME

4. DIŞ/GÜN/FARKLI MEKANLAR

SESLENDİRME

Yıl 2022. Salgın gölgesinde girilen ikinci bir yıl. Salgın seyrini arttırmaya devam etse de kısıtlamalar olmadı. İnsanlar aşılı pandemi dönemi şartlarına uygun bir şekilde hayatlarını devam ettirdiler. Tiyatro oyunları seyircilerle pandemi önlemleri çerçevesinde oynandı.

MONOLOGLAR MÜZESİ BALAT OYUN KESİTİ VERİLİR

SESLENDİRME

Tiyatro, sinema salonlarına girerken HES kodu sorgulama uygulaması kaldırıldı fakat kapalı alanlarda maske kullanımına devam edildi.

BATUR BELİRDİ
(TİYATRO SANATÇISI RÖPORTAJI)

İlk etapta, özgürlüklerinin kısıtlanması sonucu camianın insanları dijitale bir saldırdı. Oradan bir şeyler üretilmeye çalışıldı. Çok şey üretildi. Artık bundan sonra böyle olacak falan gibi bir düşünce vardı. Sonra öyle olmadığı ortaya çıktı. Ama bir değişim oldu.

SESLENDİRME

15 Mart 2022'den itibaren havaların ısınmasıyla birlikte salgın yavaş yavaş düşüş göstermeye başladı. Tiyatro oyunları alımlayıcı eşliğinde oynanmaya devam edildi.

Tiyatro alımlayıcılarının tiyatro salonu içindeki kesiti gösterilir

'PROBLEM' OYUNU KESİTİ VERİLİR

SESLENDİRME

Mart ayının sonlarına doğru salgın azaldıkça tiyatroya giden alımlayıcı sayısı arttı. Kapalı pandemi döneminde yazılan yeni oyunlar sahnelenmeye başlandı. Tiyatro sanatçı ve emekçileri Covid 19 virüsü nedeniyle yaşadıkları zor dönemleri yeni oyunlar sergileyerek atlatma sürecine başladı.

GÜNAY KARACAOĞLU BİR BABA HAMLET OYUN KESİTİ VERİLİR

SİZE NASIL GELİYORSA OYUN KESİTİ VERİLİR

RAGIP ERTUĞRUL
(MERHUM TİYATRO ELEŞTİRMENİ, YAZAR, YÖNETMEN RÖPORTAJI)

Tiyatro emekçileri, pandemi döneminde hem ekonomik hem sosyal çok büyük zorluklar çektiler. Çünkü, bir kayıt dışılık vardı sektörde. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Devlet Tiyatroları İşbirliğiyle bir çalışma grubu oluşturuldu. Biz de 'Tiyatromuz Yaşasın' insiyatifi olarak o çalışma grubunda yer aldık ve Anadolu'daki tüm bağımsız tiyatro emekçilerinin bu hak temelli mücadelesinde sesi olmak için elimizden gelen gayreti gösterdik. Hem kamu otoritelerine hem de yerel yöneticilere tiyatrolarla

ilgili, emekçilerin sorunlarıyla ilgili, tiyatro işletmelerinin sorunlarıyla ilgili çeşitli taleplerde bulunduk. Bu taleplerin çok az bir kısmı desteklense bile daha yolumuz çok uzun ve çalışmaya devam ediyoruz. Pandemi dönemi tüm kötü koşulların bir araya gelmesine neden oldu ama bir de dayanışma kültürünün daha fazla gündeme gelmesini getirdi. Biz tiyatrocular olarak çok daha fazla bir arada olabildik ve özellikle zoom üzerinden veya çeşitli platformlarda dayanışma kültürünün geliştiğine inanıyoruz. Birbirimizden haberimiz oldu, sorunlarımızı daha içtenlikle dinliyor olduk ve kendi sorunlarımızla mücadele etmenin dışında diğer kominitelerin de diğer tiyatro gruplarının da problemleriyle iştigal etmeye başladık. O nedenle dayanışma kültürünün geliştiğini düşünüyorum pandemiyle birlikte. Önümüzdeki dönem de bu dayanışma kültürü gelişecektir ve bu gelişmeler de tiyatronun kalkınmasına sebep olacaktır diye düşünüyorum. Salonlar paylaşılmaya başlandı, provalara açıldı. Bu pandemi koşulları yavaşladıkça, kısıtlamalar kalktıkça üretimler de daha artacaktır diye düşünüyorum. Yerel yönetimler de artık tiyatroların aslında ne kadar gerekli olduğunu fark etti diye düşünüyorum. Ben umutluyum açıkçası.

CEM DAVRAN
(TİYATRO SANATÇISI VE YÖNETMEN RÖPORTAJI)

Bol tiyatro araştırması yaptık, işin masaüstü kısmına biraz fazlaca eğildik. Bu artan artık zaman sebep oldu buna. Ondan sonra tiyatro yapılanmasını değiştirdik. ‘Aslında böyle olması gerekiyor, aslında şöyle olması gerekiyor’ diyip te asla hayata geçirmediğimiz hatta teşebbüs dahi etmediğimiz şeyler vardı. (Tiyatro’daki değişimi ilgilendiren şeyler bunlar) Onları yavaş yavaş tekst seçimi, oynadığımız oyunların oynanış biçimi; mesela, örnek veriyorum, işte akşam ‘Samanyolu’nu Bilir misiniz?’ diye bir oyun oynayacağız. Bu oyunun üretimi, çeşitli finans kaynakları, sponsorlar sağlayarak ödenekli tiyatrolarının, devlet tiyatrosunun, şehir tiyatrosunun bile neredeyse potansiyelinin üzerinde bir prodüksiyon yarattık. Tiyatro, özellikle özel tiyatrolar masal sunma, tiyatronun aynı zamanda büyülü ortam sunma işlevi var onu yitirmiştik. Herkes bir masa bir sandalye ile işte prodüksiyonlar yapıyordu. Bu duyguyu prodüksiyona yansıttık. Bir teksti işleme, tekstin rejisini oluşturma, onu çalışma yöntemlerimizi biraz değiştirdik. Hatta oynama, oyunculuk yöntemlerimizi biraz değiştirdik. Totalde de bunu sunma halimizi değiştirdik. Türk tiyatrosu yasası çıkması gerekiyor. Dolayısıyla Türk tiyatrosunun bir yasaya ihtiyacı var. Oyuncuların kesinlikle bir yasaya ve üst yapılanmaya ihtiyacı var gibi şeyler. Ve bunların tabii hepsi bir yandan da sanatsal üretime yansıyacak.

SESLENDİRME

Nisan 2022’den itibaren vaka ve ölüm oranlarında yaşanan düşüşlerin sonucu kapalı ortamda da maske kullanma zorunluluğu kaldırıldı. Normalleşme adımları hızlandırıldı.Tiyatro oyunları eski günlerdeki gibi sahneleme evresine geçti. Canlı ortamda sergilenmeye devam etti.

GAZHANE MÜZESİ DIŞ MEKAN ÇEKİM GÖSTERİLİR

OSMAN SUİÇMEZ
(İ.B.B ŞEHİR TİYATROLARI ÇALIŞAN MEMUR İDARİ AMİR YARDIMCISI RÖPORTAJI)

Seyircilerimiz zaten varsa tiyatromuz da vardır. Yani bizleri yetim bırakmadılar seyirciler de. Çok güzel yeni oyunlarımız devam etti yani sıkıntısız olarak ve şimdi iyice de artık kanatlarımızı açtık uçmak üzereyiz seyircimizle beraber. Var olsun seyircimiz, var olsun tiyaromuz.

İ.B.B ŞEHİR TİYATROLARI KUTLAMA OYUNU OYUN KESİTİ VERİLİR

ERKAN SEVER
(TİYATRO SANATÇISI RÖPORTAJI)

Pandemi sonrasında yavaş yavaş normale dönmeye başladık. Çünkü pandemi döneminda ya tamamen kapatıldı tiyatrolar ya işte böyle tek tük sahneler açıldı. Yarı seyirci alındı, sonra tam seyirciye dönüldü şimdi yavaş yavaş kurtuluyoruz. Önce tek kişilik oyunlar oynadık, sonra böyle birkaç kişilik oyunlar oynadık. Şimdi önümüzdeki sezon itibariyle artık kalabalık oyunlar oynamaya başlayacağız.

GAZHANE FUAYE'DEN GÖRÜNTÜ VERİLİR

BARAN AKBULUT
(TİYATRO SANATÇISI RÖPORTAJI)

Seyirciler yanında oturanların nefeslerinden falan bir müddet daha tedirgin olmaya devam edecek galiba ama bir iki sene içinde hiç olmamış gibi olacak herhalde.

SESLENDİRME

Haziran ayına gelindiğinde de dünyada ve ülkemizde Covid-19 virüsü sona erdi.

SELEN SOYDER
(TİYATRO SANATÇISI RÖPORTAJI)

Kötü etkilendim herkes gibi, biraz asosyalleştik hepimiz, evlere kapandık. Ama aslında hayatımızın keyfini bence daha çok anladık ve daha çok kıymet bilir olduk.

SESLENDİRME

İnsanlar, toplu taşıma, sinema, tiyatro gibi yerlerde maskesiz dolaşmaya başladı.

TOPLU TAŞIMADA MASKESİZ DOLAŞAN İNSAN GÖSTERİLİR

AHMET KAYAKESEN
(TİYATRO SANATÇISI RÖPORTAJI)

Tiyatroları etkiledi bu süreç. Salonlardaki koltuk sayısını da etkiledi. Kısıtlama vardı, şimdi tekrar normale döndük. Yani umarım tekrar aynı problemleri yaşamayız. Tiyatro yaşamaya devam eder, biz de elimizden geldiğince tiyatroyu yaşamaya, yaşatmaya devam ederiz.

SESLENDİRME
Alımlayıcılar, tiyatroları maskesiz seyretti.

TİYATROLARI MASKESİZ SEYREDEN ALIMLAYICI GÖRÜNTÜSÜ VERİLİR

4.3.5 Çekim senaryosu

K. NO	mekan	Çekim Ölçeği	m	KADRIN İÇERİĞİ VE DİYALOGLAR	Ses ve müzik	TEKNİK HUSUSLAR
1	Şebboy Sokak Dudu Restoran Batı Ataşehir	Y.P. Y.P. G.P. Y.P G.P		Yıl 2040. Mevsim yaz. Sırtı dönük suratı görünmeyen bir adam. Adam restoranın giriş kapısına doğru yürür. Masalarda 20-30 yaş arası genç kadın ve erkekler oturup sohbet ederler. Bir genç masadan elinde kahvesiyle kalkıp yan masaya gider. Ortaya konuşur. GENÇ ADAM -Bu akşam programda kim varmış bileniniz var mı? GENÇ KADIN -Sürprizmiş. GENÇ ADAM -Hadi bakalım, iyi eğlenceler. Gençler sohbet etmeye devam ederler. Bu sırada dışarıdan bir adam restoranın içine doğru girer. 45 yaşlarında, 1.85 boylarında, hafif kırlaşmış saçlarıyla, üzerinde mavi bir kot pantolon, mavi gömlek, ayağında beyaz spor ayakkabılar, ağzında kırmızı bandana olan adam sahneye doğru yürür. Seyirciler ne olduğunu anlamadan birbirlerine bakarlar. Adam sahnenin önünde durur. Dinç görüntüsü ile masaları muzipçe gülümseyen bakışlarla tarar. Arkasında duran bar sandalyesine ilişir.	Alt fon müzik çalar Gençlerin konuşma sesi duyulur	Spot Patlaması Yeşil ve mavi ağırlıklı colur correction
2	Dudu Restoran	G.P. Y.P. G.P. Y.P.		Sahnedeki adam, gür ve net bir sesle tane tane konuşmaya başlar. MEDDAH -Hak dostum hak Bak hele bir bak Ne savaşlar, ne felaketler, ne salgın hastalıklar gördü şu yaşlı dünya. Ama bakın! Şimdi buradayız. Bakalım neler konuşacağız? Neleeer geldiiii, neleeeer geçtiiii. Kim bilir daha neler göreceğiz. Genç seyirciler merakla meddahı dinlerler. MEDDAH-Hepinizin olduğu gibi benim de bir dedem vardı. Hatta büyük dedem bir meddahtı. SEYİRCİ 1-Meddah ta ne? MEDDAH-Meddah bir hikaye anlatıcısı, kökenleri çook eskiye dayanır. Aynı benim de böyle oturduğum gibi yüksek bir yere oturup olanı biteni baştan sona anlatandır. Kalabalık genç seyirci grubundaki seyircilerden biri sabırsızca meddaha seslenir. SEYİRCİ 2- Peki bunları anlatırken neden ağzınıza bandana bağlıyorsunuz? Meddah'ın ağzında bandana mı olur? MEDDAH-Hayır, hayır, hayır… Bu hikayenin baş kahramanı o! Ama siz beni rahat duyasınız diye birazdan onu çıkaracağım. Meddah ağzındaki bandanayı çözer, herkesin fark edeceği derin bir nefes alır. MEDDAH-Gençler! Bu gece size dünyayı sarsan salgınların canımız tiyatromuzu nasıl etkilediğini anlatacağım. Ama burada değil, Hadi kalkın,toparlanın. Kalkın Kalkın SEYİRCİ 3-Ne yapıyoruz ki? MEDDAH-Hadi sahneye… Seyirciler masalardan kalkıp meddahı takip ederek tiyatro sahnesine geçerler.	Meddah konuşma sesi duyulur	Spot Patlaması Yeşil ve mavi ağırlıklı colur correction

3	Duru Tiyatro Ataşehir	Y.P. G.P Y.P		Tiyatro sahnesinde meddah bar sandalyesine oturur. Konuşmaya başlar. MEDDAH- Çok değil bundan 20 yıl önce ve ondan önceki salgın zamanlarında insanlar maskeyi sadece bir şey yerken ve ya yalnızken çıkarırlardı. Hiç mi görmediniz büyüklerinizin maskeli fotoğraflarını? Seyirciler meddahı izlemeye devam ederler. MEDDAH-Çıkarmasam da bu meredi dedelerinizin alıştığı gibi siz de alışırdınız maskeli konuşmalara. Neyse uzatmayalım hikayemize geçelim. Yıl 1918, İspanyol Gribi diye bir salgın....	Meddah konuşma sesi duyulur	Yeşil ve mavi ağırlıklı colour correction
4	Duru Tiyatro Ataşehir	Y.P		MEDDAH-Gençler! Hiç duymuş muydunuz? Ulu Önderimizin İspanyol Gribini iki kez geçirdiğini ve onu yendiğini. Eğer yenik düşseydi acaba şu anda bu mekanda kimler olurdu ve bu anı kimler yaşardı?	Meddah konuşma sesi duyulur	Yeşil ve mavi ağırlıklı colour correction
5	Duru Tiyatro Ataşehir	Y.P		MEDDAH- İşte bu, insanlığın ve tiyatro sanatının Covid-19 denen virüsle sınavıdır.	Meddah konuşma sesi duyulur	Yeşil ve mavi ağırlıklı colour correction
6	Duru Tiyatro Ataşehir	Y.P. G.P. Y.P. G.P. Y.P		MEDDAH- Gördünüz gençler! SEYİRCİ 4-Peki nasıl bitti bu kabus? MEDDAH-Nasıl kurtulduk diye soruyorsun, 2022 yılının Haziran ayından itibaren bu Covid-19 isimli virüs yavaş yavaş kendini bitirdi ve gribe dönüştü. 'Her salgın bir gün biter, her akşamın bir sabahı vardır. Tiyatro her zorluğu aşar, tiyatro sonsuza dek yaşar.' Seyirciler ayağa kalkarlar, meddahı uzun uzun alkışlarlar. Meddah seyircilere selam verir.	Meddah konuşma sesi duyulur. Seyirci 4 sesi duyulur Alkış sesi duyulur	Yeşil ve mavi ağırlıklı colour correction

4.3.6 Çekim iş planı ve bütçeleme

ÇEKİM GÜNÜ İŞ PLANI									
SAHNE 1 **DIŞ /GECE/ SOKAK**									
SAHNE 1 PLANLAR	**OYUNCU**	**ZAMAN MEKAN**	**AÇIKLAMA ÖLÇEK**	**KOSTÜM**	**AKSESUAR**	**SES**	**TEKRAR ÇEKİMLER**	**KAMERA RAPORU ARAÇLAR**	**ÇEKİM ONAYI**
Master Plan									
1	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
2	Genç Adam, Genç Kadın	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	2040 Stili Giyim	Bardak Masa Üzeri Dekor Piercing Takılar			Sony A7 S2 Kamera	
3	Meddah / Batur Belirdi, Gençler	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
SAHNE 2 **İÇ/GECE/ RESTORAN**									
SAHNE 1/ PLANLAR	**OYUNCU**	**ZAMAN/ MEKAN**	**AÇIKLAMA/ ÖLÇEK**	**KOSTÜM**	**AKSESUAR**	**SES**	**TEKRAR ÇEKİMLER**	**KAMERA RAPORU / ARAÇLAR**	**ÇEKİM ONAYI**
Master Plan									
1	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
2	Seyirci 2 / Meltem Erkişi	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Beyaz Elbise	2040 Parıltılılı Makyaj			Sony A7 S2 Kamera	
3	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
4	Seyirci 3 / Seçkin Mutaf	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Beyaz Tişört	Küpe			Sony A7 S2 Kamera	
5	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	

				Mavi Ayakkabı					
6	Meddah / Batur Belirdi , Gençler	Gece, Dudu Restoran Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı 2040 Stili Giyim	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
SAHNE 3 **İÇ/GECE/ TİYATRO SAHNESİ**									
SAHNE 1/ PLANLAR	**OYUNCU**	**ZAMAN/ MEKAN**	**AÇIKLAMA/ ÖLÇEK**	**KOSTÜM**	**AKSESUAR**	**SES**	**TEKRAR ÇEKİMLER**	**KAMERA RAPORU / ARAÇLAR**	**ÇEKİM ONAYI**
Master Plan									
1	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
2	Gençler	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	2040 Stili Giyim	2040 Parıltılılı Makyaj			Sony A7 S2 Kamera	
3	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
SAHNE 4 **İÇ/GECE/ TİYATRO SAHNESİ**									
SAHNE 1/ PLANLAR	**OYUNCU**	**ZAMAN/ MEKAN**	**AÇIKLAMA/ ÖLÇEK**	**KOSTÜM**	**AKSESUAR**	**SES**	**TEKRAR ÇEKİMLER**	**KAMERA RAPORU / ARAÇLAR**	**ÇEKİM ONAYI**
Master Plan									
1	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
SAHNE 5 **İÇ/GECE/ TİYATRO SAHNESİ**									
SAHNE 1/ PLANLAR	**OYUNCU**	**ZAMAN/ MEKAN**	**AÇIKLAMA/ ÖLÇEK**	**KOSTÜM**	**AKSESUAR**	**SES**	**TEKRAR ÇEKİMLER**	**KAMERA RAPORU / ARAÇLAR**	**ÇEKİM ONAYI**
Master Plan									

1	Meddah Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
SAHNE 6 **İÇ/GECE/ TİYATRO SAHNESİ**									
SAHNE 1/ PLANLAR	**OYUNCU**	**ZAMAN/ MEKAN**	**AÇIKLAMA/ ÖLÇEK**	**KOSTÜM**	**AKSESUAR**	**SES**	**TEKRAR ÇEKİMLER**	**KAMERA RAPORU / ARAÇLAR**	**ÇEKİM ONAYI**
Master Plan									
1	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
2	Seyirci 4 /Umutcan Çetinkaya	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Siyah Tişört	Küpe			Sony A7 S2 Kamera	
3	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
4	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	
5	Gençler	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Genel / LS Uzak Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Küpe Kolye Takılar 2040 Parıltılılı Makyaj			Sony A7 S2 Kamera	
6	Meddah / Batur Belirdi	Gece, Duru Tiyatro Ataşehir	Detay / FS Dolu Kadraj	Mavi Tişört Gömlek Mavi Jean Mavi Ayakkabı	Kırmızı Bandana			Sony A7 S2 Kamera	

FİLM KÜNYESİ VE BÜTÇE	
ÜRÜN	Doküdrama Belgesel Film
FİLM ADI	Her Yokluk Bir Varoluştur
SÜRE	20 Dakika
FORMAT	Belgesel
TARİH	7.9.2022
BÜTÇE ÖZETİ	
EKİPMAN	
MONOPOD	100 TL
LİLLİPUT 7 İNÇ 4K MONİTÖR	300 TL
SONY A7S 2 4K KAMERA	550 TL
PİL / MALZEME	300 TL
TOPLAM	1250 TL
HAZIRLIK / ARAŞTIRMA	
İPAD	13.000 TL
32 GB USB BEDELİ	80 TL
16 GB USB BEDELİ	50 TL
ARA TOPLAM	**13.130 TL**
KAMERAMAN ÖDEMELERİ	3.150 TL
ULAŞIM GİDERLERİ	2.000 TL
YEMEK GİDERLERİ	2.000 TL
KURGU – MONTAJ	8.000 TL
KURGU REVİZE	4.000 TL
KURGU REVİZE SÜRECİ ULAŞIM VE YEMEK GİDERLERİ	900 TL
TOPLAM	**20.050 TL**
GENEL TOPLAM	**34.430 TL**

5. "HER YOKLUK BİR VAR OLUŞTUR" BELGESEL FİLMİ BAĞLAMINDA UYGULANAN ÇALIŞMADA YARARLANILAN YÖNTEMLER

5.1 Araştırma Modeli

Çalışmada ağırlıklı olarak görüşme ve gözlem teknikleri kullanıldı. Öncelikle 2021 yılının Temmuz ayına kadar tiyatroların tamamen kapandığı süreçte kapalı olan tiyatrolar gözlemlendi ve tiyatroların yokluk kavramı ön plana alınarak var olmasını gösterme çabası ortaya kondu. Temmuz 2021'den itibaren aşılı pandemi süreci şartlarında tiyatro sanatı işlerliğiyle ilgili görüntüler alındı, tiyatroların toparlanma sürecine yönelik vurgular yapıldı. 2022 yılına gelindiğinde hastalığın öldürücülüğünün düşmesi ve kısıtlamaların hafifletilmesi konularına değinildi. Tiyatro oyunları izlendi ve tiyatro ortamı gözlemlendi.

Çalışmada örneklem olarak alınan Duru Tiyatro, İ.B.B Şehir Tiyatroları, Monologlar Müzesi, Kartal Sanat Tiyatrosu gibi tiyatrolar bağlamında sanatçı, emekçi ve alımlayıcılarla görüşmeler yapıldı. Yapılan görüşmeler sonucu Covid-19'un bir facia süreci olduğu, pandeminin başlmasıyla tiyatro alanında dijitalleşme kavramının etkin olduğu, tiyatro oyunlarının pandemi sürecinde çevrimiçi ortamda oynandığı bulgularına varıldı. Maddi açıdan tiyatro emekçileri veya sanatçılarının ağırlıkla kendi aileleri ve farklı işlerle geçimi sağlama çabaları belirlendi. Tez çalışmasının "*Covid-19 tiyatro sanatını ve birden farklı alanları olumsuz yönde etkiledi. Farklı mesleklerdeki çalışanların ve tiyatro emekçilerinin sosyal ve ekonomik hayatına önemli değişiklikler getirdi"* varsayımı üzerine odaklanan çalışma kapsamında yapılan gözlemler, incelemeler, görüşmeler röportajlarla Covid-19 pandemisinin tiyatro çalışan ve sanatçıları odağında toplumun birçok kesimini öncelikle sağlık, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda olumsuz etkilediği hipotezine varıldı. Covid-19'un tiyatro sanatçılarını farklı açılardan olumsuz etkilediği kanısına varıldı. Bu olumsuzluğu gidermek üzere tiyatro sanatçılarının pandemi sürecini atlatarak işlerine yeniden geri dönmek üzere fazlasıyla çabaladıkları, farklı işlerde çalıştıkları, yaşam alanlarını değiştirmek zorunda

kaldıkları ama sürecin bitmesiyle yeniden kendi mesleklerine dönerek işlerine devam ettikleri ve bu süreci azimle atlattıkları kanısına varıldı. Alımlayıcıların ise Covid-19 sürecinde öncelikle manevi destek vermeye çabaladıkları, dönem dönem ücretli oyunları izleyerek maddi destek verme çabaları da gözlemlendi. Pandemi sonrası süreçte ise alımlayıcıların sosyal ortamları özlemeleri ve özellikle tiyatro salonlarında tiyatro oyunları izlemeye başlayarak tiyatro sanatına daha fazla destek verme istekleri gözlemlendi. Pandemi sonrası normalleşme sürecindeyse tiyatroların eski günlerine dönme yoluna girdiği, pandeminin öldürücü etkisini kaybetmesiyle daha fazla tiyatro oyunlarının sergilendiği, ayrıca tiyatrolara daha fazla talep olduğu gözlemlendi. Bütün bu veriler hipotezin test aşamasını geçerek gerçek kişilerle görüşülerek varsayımı doğrular nitelikte sonuçları ortaya çıkardı.

5.2 Bulgular

Yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veriler ışığında; tiyatro eleştirmeni ve yazar merhum Ragıp Ertuğrul'a göre tiyatro emekçileri, pandemi döneminde hem ekonomik hem sosyal açıdan çok büyük zorluklar çektiler. Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Tiyatroları işbirliğiyle bir çalışma grubu oluşturuldu. Anadolu'daki tüm bağımsız tiyatro emekçilerinin bu hak temelli mücadelesinde sesi olmak için tiyatrocular gayret gösterdi. Hem kamu otoritelerine hem de yerel yöneticilere tiyatrolarla ilgili, emekçilerin sorunlarıyla ilgili, tiyatro işletmelerinin sorunlarıyla ilgili çeşitli taleplerde bulunuldu. Ayrıca, pandemi dönemi dayanışma kültürünü gündeme getirdi. Tiyatrocular daha sık bir araya geldiler. Sorunları içtenlikle dinleyip sorunlarla mücadele etmenin dışında diğer komitelerin de, diğer tiyatro gruplarının da problemleriyle uğraşmaya başladılar. Sanatçılara göre ise Covid 19; tiyatro için büyük bir kısıtlamadır, can sıkıcı bir himayedir, insanın acımasının ve tükenmesinin bir sonucudur, facia sürecidir, hastalıktır, insanları evlere tıkan, özgürlüğünü kısıtlayan, bir süre alışılmış hayattan koparan bir darbedir, insan hayatından çalınan iki buçuk senedir, harabe bir yaşam sürecidir.

Tiyatro, sinema ve dizi oyuncusu Cem Davran Covid-19 ile ilgili dedi ki: "Pandemi sürecinde bol tiyatro araştırması yaptık, tiyatro yapılanmasını değiştirdik. Oynadığımız oyunların oynanış biçimini değiştirdik. Önümüzdeki süreçte bir Türk Tiyatrosu yasası çıkması gerekiyor. Türk tiyatrosunun bir yasaya ihtiyacı var. Oyuncuların kesinlikle bir yasaya ve üst yapılanmaya ihtiyacı var. Bunların hepsi sanatsal üretime yansıyacak."

Pandemi süreci hem sosyal hem de ekonomik, ayrıca psikolojik açıdan tiyatro sanatını, tiyatro emekçilerini ve tiyatro alımlayıcılarını olumsuz yönde etkiledi. Pandemi başlangıcında tiyatro salonlarında oynanması planlanan oyunların iptal edildiği, iptal edilen bazı oyunların dijital ortamda oynandığı, tiyatro eğitiminin uygulama noktasında verimliliğin temas gerektiren bir alan olması itibariyle tiyatronun olumsuz etkilendiği gibi bulgular elde edildi. Oyuncular oyunlarını seyricisiz sergilediler, alımlayıcılar tiyatro oyunlarını evlerinden dijital ortamda izlediler, emekçilerin kimileri farklı işler yaparak, kimileri ailesinden destek alarak geçmini sağlamaya çalıştılar. Kısıtlı pandemi döneminde ekonomik anlamda da borçlanmalar oldu, zor günler yaşandı. 11 Mart 2020 – 30 Haziran 2021 tarihleri arası tiyatro sanatı kısıtlı olarak varlığını korudu. 1 Temmuz 2021 tarihinden itibarense tiyatrolar toparlanma sürecine girdi. Tiyatro emekçileri tekrar çalışmaya başladı, tiyatro oyunları pandemi önlemleri çerçevesinde sahnelendi. Sahnelenen oyunlar birden farklı mekanlarda gösterime sunuldu. Sanatçılar oyunlarını yeniden sahnede seyirci eşliğinde sergilemeye başladılar. Kalabalık alımlayıcı kitleleri pandemi önlemleri çerçevesinde tiyatro oyunlarını seyretti. 2022 yılına gelindiğinde tiyatro sanatı hızla eski günlerine geri dönme çabasına girdi. Mart ayından itibaren kısıtlamaların kaldırılması sonucu alımlayıcılar daha çok tiyatrolara akın etti. Pandemi sonrası baş gösteren ekonomik zorluklar ve artan fiyatlar tiyatroların maliyetlerinin artmasına neden oldu. Özellikle artan elektrik fiyatları tiyatroları negatif etkiledi. 2022 yılının Mayıs ayından itibaren pandeminin öldürücü etkisini azaltması sonucu kısıtlamaların hafifletilmesiyle arka arkaya tiyatro oyunları oynandı. Tiyatrolara ilgi arttı, daha fazla alımlayıcı kitlesi oyunları izledi. Sezon sonuna kadar durum olumlu yönde ilerledi. Tiyatro sanatının toparlanmasıyla eski günlere dönme adımları atılmaya devam edildi. Ekonomik açıdan tiyatrolar, pandemi dönemindeki borçlarını ödemeye devam etmekteler.

Tez çalışması kapsamında yapılan araştırmalarda 39 kişiyle birebir görüşme sağlandı. Bu görüşmelerin 13 kişisi oyuncu, 11 kişisi alımlayıcı, 6 kişisi emekçi, 4 kişisi tiyatro yönetcisi ve 5 kişisi de oyunculuk öğrencisiydi. Alımlayıcıların %73'ü Covid-19 sürecinde çevrimiçi tiyatro izlediğini, %100'ü ise canlı ortamda tiyatro izlemeyi tercih ettiğini belirtti. Oyuncuların %100'ü Covid-19 sürecinde ekonomik anlamda zorlandıklarını beyan etti. %38'i ailelerinden destek aldıklarını belirtirken %62'si bu süreci kendi imkanlarıyla atlatmayı çabaladıklarını ifade etti. Oyunculuk öğrencileriyse

sürecin tamamında aileleriyle birlikte olduklarını belirttiler. Tiyatro emekçilerinin %66'sı Covid-19 sürecini ailelerinden aldıkları desteklerle geçirirken geri kalan %34'lük dilimi ise bankadan kredi çektiğini veya çevrelerinden borç aldıklarını belirttiler. Çalışma kapsamında görüşülen 4 tiyatro yöneticisi ise Covid-19 sürecinde en çok tiyatro sanatını ve kendi tiyatrolarını ayakta tutmaya çalışan grup olarak belirlendi. Devlet ve belediye desteği için iletişimde olduklarını, belli oranda destek bulduklarını, çevrimiçi oyunlarla tiyatro sanatını ve tiyatrolarını devam ettirmeye çabaladıklarını belirttiler. Hem oyuncu hem de yönetici olan tiyatrocular ise bu süreci yeni oyunlar üretmek ve sahneye koymak için yeni yollar aramak, organizasyonlar yapmak için kullandıklarını ifade ettiler. Yöneticilerin tamamı bu süreçte çevrimiçi oyunları faydalı bulsalar da tiyatro sanatının canlı, sahnede izleyicisiyle birlikte yaşaması gerektiğini vurguladılar.

Tez çalışması kapsamında hazırlanan röportajlar, örneklem alanının öznelerini oluşturan üç çerçevede ele alındı. Bunlar; tiyatro çalışanları, sanatı icra eden oyuncular ve gösteriyi izleyen alımlayıcılar çerçevesinde gerçekleştirildi. Belgesel filmin süresinin uygunluğu gözetildi ve video kayıtlar ayrıştırılarak 13 röportaj belgesel filmin içerisine konumlandırıldı. Röportajlarda tiyatro sanatını var eden taraflara yer verilerek sorun çerçevesinde alınan önlemler seyircilere aktarılmaya çalışıldı. Bu röportajlar ile pandeminin tiyatro sanatına etkileri analiz edilerek sürecin ileriki aşamada olası olumsuz koşullarda tiyatronun ne türlü değişim ve dönüşümlere açık olduğu ortaya konuldu. Görüşmelerin değerlendirilmesi ortak görüşler çerçevesinde ele alındı, bu bağlamda sorulan sorular pandeminin etkisinin tetiklediği sosyal, ekonomik ve hedef kitlenin bakış açısıyla ele alınmaya çalışıldı. Dijitalleşmeye hızlı geçişin sağlanması, aniden gelişen şartlar nedeniyle dünya ölçeğinde alınan önlemlerin eş zamanlı bir ayağını da Türkiye'nin alması kamunun birçok alanını etkilediği gibi tiyatro alanını da etkiledi. Burada karşılaşılan temel problemleri oluşturan piramidin bir parçasını alan çalışanları oluştururken diğer parçaları hastalığı kırmak için sosyal açıdan alınan pandemi önlemleri, karşılaşılan istihdama dayalı aniden oluşan ekonomik sorunlar ve tiyatro alımlayıcıları oluşturdu. Tedbirlerin pandemiyi bitirmek için insan kalabalığını oluşturmamak adına hafta sonları uygulnması üretim aşamasını olumsuz etkiledi. Bu zaman diliminde oluşan sorun ekonomi problemini oluşturarak, beraberinde istihdam sorununu doğurarak tiyatro işletmelerinin farklı ekonomik tedbirlere yönelimlerine sebep oldu. Bu bağlamda Kültür Bakanlığı nezdinde birtakım imkanlar oluşturulmakla birlikte, işletmelerin kredi

imkanlarına yöneldikleri de gözlemlendi. Pandemi döneminde çevrimiçi tiyatronun alt yapısının kurulması belirli bir maliyet getirdiğinden tiyatronun bütçesini gelir gider dengesi açısından olumsuz etkiledi. Ayrıca, röportajlardan elde edilen görüşlerden kuşaklar arası çatışmanın da bir şekilde var olduğu sonucuna varıldı. Tiyatro çalışanlarının çoğunun Y kuşağını temsil etmesi daha geleneksel ve yüz yüze ortama daha uygun olduklarını gösterirken, Z kuşağını temsil eden gençlerin ekranlara ve buradan yansıtılan çevrimiçi tiyatroya daha olumlu bakabilecekleri kanısını doğurdu.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

"Pandemide Tiyatro" konulu tez çalışması kapsamında problem olarak belirlenen tiyatro sanatının pandemi sürecinden etkilenmesi, süreç içinde zorunlu olarak tiyatroların kapanması, tiyatroların dijital ortamda sergilenmesi, tiyatroda yokluk kavramının var olması konu ve kavramları üzerine detaylı bir çalışma yapıldı. Çalışmanın ilk aşamasında İspanyol Gribi ve Covid-19 pandemilerinin süreçleri ortaya kondu. Ardından her iki pandeminin tiyatro sanatına sosyal ve ekonomik anlamda etkleri incelendi. 2020 - 2022 Covid-19 verilerinin sayısal derlemesi yapıldı. Covid-19'un ülkemizdeki süreç içindeki yayılımı, aşılı dönem ve azalma dönemleri incelendi. Tiyatro tarihine ve özellikle Türk tiyatro tarihinin önemli gelişim noktalarına değinildikten sonra belgesel sinema kavramı tanımı yapıldı. Tez eseri belgesel filminin ortaya konmasında incelenen yöntemler belirtildi.

Tez eseri kapsamında hazırlanan belgesel filmin ilk sahnesi tiyatro sanatının sonsuza kadar var olacağını betimleyen Türk tiyatrosunun önemli karakterlerinden olan meddah ile başladı. Meddah sembolü modernize edilerek belgesel sinemanın kurgusal yapısına vurgu yapmak üzere kullanıldı. Film içindeki veriler, yakın tarihe dayalı bilgiler, belgeler, röportajlar, görüntüler, son iki buçuk yılda toplum olarak ilk kez yaşadığımız bu farklı süreci gelecek nesillere tiyatro sanatı bağlamında, tiyatro sanatçılarının ve emekçilerinin yaşadığı güçlükleri aktarmayı hedefledi.

"Her Yokluk Bir Varoluştur" isimli bu belgesel filmde, İspanyol Gribi ve Covid-19'un toplumsal hayatı ne şekilde etkilediği, animasyonlar ve dönem görselleri ile aktarıldı. Covid-19 yayılımı, animasyonlarla her alanda, özellikle tiyatrolarda boşluk, yokluk hissini imgeleyen fotoğraf ve videolarla vurgulandı. Aşısız ve aşılı dönem Covid-19 sürecinde yapılan röportajlara, kesitlere, çevrimiçi katılınan tiyatro etkinliklerinin bölümlerine belgesel akışında yer verildi. 2021-2022 aşılı Covid-19 süreci ve hastalığın düşüşü, toplumsal yaşam ve tiyatro sanatı açısından umut verici gelişmeler ile normalleşme dönemi röportaj kesitleri, tiyatro gösterim kesitleri, sosyal hayatın yavaş yavaş eskiye dönmeye başladığını vurgulayan belgelendi.

Tez eseri inceleme, gözlem ve araştırma sürecinde varılan kanı, farklı sanat dalları içerisinde tiyatro sanatının çağlar boyu tüm hayat şatlarına karşı ayakta durmayı ve her olumsuz duruma karşı uyum sağlayıp, kendini geliştirmeyi başaran bir yapısının olmasıdır. Yani, hiçbir savaş, hiçbir pandemi, hiçbir yokluk tiyatro sanatının varlığına engel olamadı aksine gelişmesini sağladı. Bu kanı, belgesel filmin adının konmasında da etkili oldu. Covid-19 özelinde pandeminin hafiflediği bu dönemde Türk tiyatro sanatının güçlenerek yeniden ayağa kalktığı ve Türk tiyatro sanatçılarının gelecek umutlarını koruduğu, daha fazla bir araya gelindiği ve tiyatro yasası gibi yeni yasaların oluşması için çalışmalar yapmak üzere birleşildiği gözlemlendi. Yapılan incelemeler, gözlemler, röportajlar ve araştırmalar sonucunda tez çalışmasının literatüre en önemli katkısının, yakın tarih bilgi, veri ve belgeleri doğrultusunda Türk tiyatrosunun Covid-19 sürecindeki durumunu göz önüne sermesi olduğu kanısına varıldı.

Yaşanmakta olan ve yüzyıllık bir kesitte yaşayan hiçbir bireyin deneyimlemediği bu farklı ve kendi içinde zorlukları olan süreci, tiyatro sanatı ve sanatçıları bağlamında incelemek ve gelecek kuşaklara belgelemek üzere hazırlanan bu yokluk vurgulu belgesel film, aslında her zorluk içinde o zorluğu aşma fırsatlarının varlığını ve yeni bakış açıları yaratarak karşılaşılan her durumla uyumlanmanın farklı bir deneyim olduğunu vurguladı. Bu tez çalışması ve belgesel filmin amacı, gelecek nesillere olası olağanüstü durumlarda tiyatro sanatının karşılaşması muhtemel zorlukları ortaya çıkarma ve nasıl önlemler alabileceği noktasında yardımcı olmasını amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

Akyürek, F. (2012). *Senaryo Yazarı Olmak / Senaryo Yazmak.* İstanbul: MediaCat Kitapları.

Ana Britannica Ansiklopedisi. (1994). *Pandemi Nedir* (Cilt 27). Hürriyet Yayınları.

Aykurt, Ç. (2015). Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Sanatsal Faaliyetleri Makalesi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*.

Bazin, A. (2007). Sinema Nedir? *İzdüşüm Yayınları*, İstanbul.

Demoğlu, E. (2013). *Düş ile Gerçek Arasında Sahte Belgesel Kitabı.* İstanbul: Doğu Kitabevi.

Fuat, M. (2010). *Tiyatro Tarihi Kitabı.* İstanbul: MSM Yayınları.

Hardy, F. (1971). *Grierson on Documentary.* New York: Praegar Publishers.

Kadikoyboasahne. (2022). Erişim Tarihi: Aralık 2, 2021 tarihinde kadikoyboasahne Web Sitesi: https://www.kadikoyboasahne.com/pandemi-surecinde-tiyatrolar/ adresinden alındı.

Kart, D. (2020). Covid-19 Salgın Sürecinde Türkiye'de Devlet Tiyatroları'nın Sosyal Medya Kullanımının Online İtibar ile İlişkilendirilmesi Makalesi,. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*.

Kurulay, U. (2021). Belgeselin Belleği. Erişim Tarihi: Kasım 1, 2021 tarihinde medicalpark: www.medicalpark.com.tr adresinden alındı

Meydan, S. Atatürk İşgalcilerden Önce İspanyol Gribini Yenmişti. (2020). Erişim Tarihi: Eylül 1, 2021 tarihinde https://www.sozcu.com.tr/2020/yazarlar/sinan-meydan/ataturk-isgalcilerden-once-ispanyol-gribini-yenmisti-5767483/?ut adresinden alındı

Nichols, B. (2017). Belgesel Sinemaya Giriş. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Sağlık Bakanlığı İnternet Sitesi. (2021). saglik.gov.tr Web sitesi: https://covid19.saglik.gov.tr adresinden alındı

Sert, S. (2021). *Sinemanın Teorisi Kitabı.* İstanbul: Yordam Kitap.

Sevengil, R. (2015). *Türk Tiyatro Tarihi Kitabı.* İstanbul.

Şener, S. (2020). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi,.* Ankara: Dost Yayınevi.

Tağ, Ş. (2003). *Belgesel Sinema ve Türleri.* (Yayın no: 302812) [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. Erişim Tarihi: 05.12.2021 https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/10055/172844.pdf?sequence=1adresinden alındı.

Temel, M. (2012). *1918 Grip Pandemisi.* Yüksek Lisans Tezi, (Yayın no: 316975) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Erişim Tarihi: 05.12.2021 https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

The New York Times, (2021). 'Gotham Refuses To Get Scares': In 1918, Theaters Stayed Open Yazısı. Erişim Tarihi: 3 Aralık 2021 https://www.nytimes.com/2020/07/14/theater/spanish-flu-1918-new-york-theater.html adresinden alındı.

Yolun, M. (2012). İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri. (Yayın no: 302812) [Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Adıyaman Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Yolun, M. (2015). İspanyol Gribi'nin Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkisi Makalesi, Ankara. Erişim Tarihi: 3 Aralık 2021 https://belleten.gov.tr/ozet/249/eng adresinden alındı.

Zobu, V. (1958). Türk Tiyatrosu'ndan Darülbedayi'ye. *Türk Tiyatrosu*.

EKLER

Ek 1: Çekim Planı Tablosu

ÇEKİM TARİH BİLGİLERİ				SAHNE BİLGİLERİ							ÇEKİM TİPİ					KAMERA HAREKETİ		LENS		EFEKT		
SAHNE ÇEKİM TARİHİ	SAHNE ÇEKİM SIRASI	PLAN ÇEKİM SIRASI	MEKAN	SAHNE	PLAN	PLAN	INT / EXT	ZAMAN	AÇIKLAMA	KAMERA	ÇEKİM ÖLÇEĞİ	KAMERA YÜKSEKLİĞİ	KADRAJ	FOCUS / DOF	DUTCH L/R	EKİPMAN	YÖN	HAREKET ŞEKLİ	GÖRÜŞ AÇISI	ODAK UZAKLIĞI	VFX ÖZEL EFEKT	KARE HIZI fps	ÖZEL EKİPMAN
220907	1	1	Batı Ataşehir Şeboy Sokak	1	1	1	DIŞ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	1	2	Batı Ataşehir Şeboy Sokak	1	2	2	DIŞ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Tilt	Normal		Komposit		Tripod
220907	1	3	Watergarden Ataşehir	1	3	3	DIŞ	GECE	delay	CAM B	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	1	4	Watergarden Ataşehir	1	4	4	DIŞ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	2	1	DuduRestaurant	2	1	1	İÇ	GECE	genel	CAM A	LS Uzak	Yüksek Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	2	2	DuduRestaurant	2	2	2	İÇ	GECE	genel	CAM A	LS Uzak	Yüksek Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	2	3	DuduRestaurantSahne	2	3	3	İÇ	GECE	genel	CAM B	LS Uzak	Yüksek Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Pan	Normal		Komposit		Tripod
220907	2	4	DuduRestaurant	2	4	4	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Pan	Normal		Komposit		Tripod
220907	2	5	DuduRestaurant	2	5	5	İÇ	GECE	genel	CAM B	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	2	6	DuduRestaurant	2	6	6	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	1	DuduRestaurant	3	1	1	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	2	DuduRestaurant	3	2	2	İÇ	GECE	delay	CAM B	LS Uzak	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Pan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	3	DuduRestaurant	3	3	3	İÇ	GECE	genel	CAM A	LS Uzak	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	4	DuduRestaurant	3	4	4	İÇ	GECE	delay	CAM B	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Pan	Normal		H. Grafik		Tripod
220907	3	5	DuduRestaurant	3	5	5	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Pan	Normal		H. Grafik		Tripod
220907	3	6	DuduRestaurant	3	6	6	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	7	DuduRestaurant	3	7	7	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	8	DuduRestaurant	3	8	8	İÇ	GECE	genel	CAM B	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	9	DuruTiyatroSahne	3	9	9	İÇ	GECE	genel	CAM A	LS Uzak	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	10	DuruTiyatroSahne	3	10	10	İÇ	GECE	genel	CAM B	LS Uzak	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	11	DuruTiyatroSahne	3	11	11	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	3	12	DuruTiyatroSahne	3	12	12	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	4	1	DuruTiyatro	4	1	1	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	4	2	DuruTiyatro	4	2	2	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	4	3	DuruTiyatro	4	3	3	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	4	4	DuruTiyatro	4	4	4	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	5	1	DuruTiyatro	5	1	1	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	5	2	DuruTiyatro	5	2	2	İÇ	GECE	delay	CAM B	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	5	3	DuruTiyatro	5	3	3	İÇ	GECE	delay	CAM A	FS Dolu Kadı	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	5	4	DuruTiyatro	5	4	4	İÇ	GECE	genel	CAM A	LS Uzak	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod
220907	5	5	DuruTiyatro	5	5	5	İÇ	GECE	delay	CAM A	LS Uzak	Alçak Açı	Tekli Çekim	Sabit Fokus		Jib	Doğrusal	Durağan	Normal		Komposit		Tripod

ÖZGEÇMİŞ

Egemen SALMAN

Eğitim

Lisans	2020	Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
Lise	2016	Özel Marmara Koleji, Anadolu Meslek Lisesi Sinema Radyo Televizyon

Çalışma Deneyimleri

2015-2016	Filmeks Zengin Medya (Stajyer)
2019	Group Medya Bilgi Teknolojileri A.Ş (National Geographic, Traveller, Men's Health, Women's Health vb. dergilerin tasarımı ve basımı üzerine stajyer olarak görevlendirildi.)

Sertifikalar ve Yer Aldığı Projeler

2013-2014	Photo World Fotoğraf Merkezi Temel Fotoğraf Atölyesi Sertifikası
2014	Ayrılık Çeşmesi Metro Hattı Halk Röportajı Çekimi
2014-2015	Duru Tiyatro Konservatuvara Hazırlık Tiyatro ve Oyunculuk Sertifikası
2015	Seni Anlamak İstiyorum Kısa Film Yönetmenliği
2015	Make a Wish Bir Dilek Tut Derneği Türkiye Projesi
2018	Gezgin Filozoflar Felsefe Grubu Çalışmaları

Yayınlanan Röportajlar

2015	Marmara Koleji AVAZ Dergisi (Ocak 2015, Sayı 12) Sonsuzluk Duygusu üzerine gitarist Mustafa Dönmez ile röportaj
2016	Marmara Koleji AVAZ Dergisi (Ocak 2016, Sayı 14) Sürekli Öğrenmek, M.S.G.S.Ü Sürekli Eğitim Merkezi Müdürü Yrd. Doç. Dr. Güzin Sevin ile röportaj
2016	Marmara Koleji AVAZ Dergisi (Haziran 2016, Sayı 15) Online Dergicilik araştırma – röportaj, Trendera Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Aysun Orhan ile röportaj

2017 Marmara Koleji AVAZ Dergisi (Ocak 2017, Sayı 16)
Ufuk Önen ile eğitimde N.L.P'nin yararları röportajı
2018 MALTEPE MEKTUP Gazetesi (Temmuz 2018, Sayı 10)
Ufuk Önen ile NLP ve Değişim Üzerine Konulu Röportaj

Maltepe Üniversitesi Gazetecilik Bölümü Bitirme Projesi Kapsamında Ortaya Konan Eserler

2019 Kaptan Kadın Gazetesi

2020 Seyahat Sanatı Dergisi

Maltepe Üniversitesi Film Tasarımı Bölümü Yüksek Lisans Dersi Kapsamında Hazırlanan Tek Mekan Tek Kişi Covid-19 Dönemi Çekim Projesi

Eser Adı Benim Adım Toprak
Yazan, Yöneten, Oynayan, Çekim: Egemen Salman